

Na temelju članka 13. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji BiH (Sl. novine Federacije BiH broj: 49/06) i članka 25. Statuta Općine Kreševo broj 01-02-670-/08 od 08.05.2008. godine, Općinsko vijeće Kreševo na sjednici održanoj dana 29.12.2014. godine, donijelo je:

**ODLUKU
O USVAJANJU LOKALNOG EKOLOŠKOG AKCIONOG
PLANA-„LEAP“ OPĆINE KREŠEVO .**

I

Usvaja se Lokalni ekološki akcioni plan – „LEAP“ općine Kreševo.
Sastavni dio ove odluke je Lokalni ekološki akcioni plan – LEAP općine Kreševo.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja a objavit će se u Službenom glasniku Općine Kreševo ili na Oglasnoj ploči Općinskog vijeća Kreševo.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Središnja Bosna
OPĆINA KREŠEVO
OPĆINSKO VIJEĆE
Broj: 01-02-2366/14.
Kreševo, 29.12.2014. godine

PREDSJEDATELJ
OPĆINSKOG VIJEĆA
Mirsad Beganović

LOKALNI EKOLOŠKI AKCIJSKI PLAN
OPĆINE KREŠEVO

- prijedlog -

Kreševo, prosinac 2014. godine

UČESNICI U IZRADI LEAP-a:

Radoje Vidović, načelnik Općine Kreševo

Milica Mišanović, Općina Kreševo

Zlatica Kuliš, Općina Kreševo

Slobodanka Sablić, Općina Kreševo

Ankica Tvrković, Općina Kreševo

Žarko Kesić, Općina Kreševo

Davor Kožul, Općina Kreševo

Aziz Handžić, Općina Kreševo

Josip Buljan, Općina Kreševo

Renato Pejak, Srednja škola „Kreševo”

Dragan Lalić, Osnovna škola „Dr. Boris Čorić”

Diana Ban, Dom zdravlja Kreševo

Josip Miletić, JKP „Komunalno” Kreševo

Stjepan Kvesić, Lovačko društvo „Tetrijež” Kreševo

Zoran Šimić, Udruženje planinara

Anto Marić, Udruženje ribolovaca

Anđelko Kvesić, Šumarija Kreševo

Ana Buzuk, JKP “Kostajnica” Kreševo

Anto Buzuk, Društvo za zaštitu kulturno-povijesnih i prirodnih vrijednosti

Mirsad Beganović, predsjedavajući Općinskog vijeća

Nikica Tomić, zamjenik predsjedavajućeg Općinskog vijeća

Boso Bošnjak, tajnik Općinskog vijeća

Mladen Malenica, Klub vijećnika NS RzB

Jadranko Lukić, Klub vijećnika HDZ 1990

Franjo Marijanović, Klub HDZ BiH

Andrea Bevanda-Hrvo, Regionalni centar za okoliš za BiH (REC BiH)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OPĆI PODACI O OPĆINI KREŠEVO	4
2.1. Zemljopisni položaj	4
2.2. Karakteristike reljefa	4
2.3. Geološke i pedološke karakteristike	4
2.4. Hidrološke karakteristike	5
2.5. Klimatske karakteristike	5
2.6. Pučanstvo	6
3. PROCJENA STANJA OKOLIŠA U OPĆINI KREŠEVO	7
3.1. UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA	7
3.1.1. Stanje na području	7
3.1.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	7
3.2. UPRAVLJANJE VODAMA	9
3.2.1. Stanje na području	9
3.2.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	12
3.3. KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM	15
3.3.1. Stanje na području	15
3.3.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	17
3.4. KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTEM	19
3.4.1. Stanje na području	19
3.4.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	21
3.5. UPRAVLJANJE OTPADOM	24
3.5.1. Stanje na području	24
3.5.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	25

3.6. ZAŠTITA BIORAZNOLIKOSTI, PRIRODNOG I KULTURNO-POVIJESNOG NASLIJEĐA	27
3.6.1. Stanje na području	27
3.6.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	32
3.7. KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE PROSTOROM I ZELENIM POVRŠINAMA	34
3.7.1. Stanje na području	34
3.7.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	37
3.8. LOKALNO GOSPODARSTVO	38
3.8.1. Stanje na području	38
3.8.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	48
3.9. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJALNA SKRB STANOVNIŠTVA	50
3.9.1. Stanje na području	50
3.9.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi	53
4. UTVRĐIVANJE PRIORITETA U OBLASTI OKOLIŠA	55
5. AKCIJSKI PLAN	56
6. IMPLEMENTACIJA LEAP-a	87
7. VIZIJA ZAJEDNICE	88

SPISAK TABELA

Tabela 1. Zemljišne površine po načinu korištenja u ha	15
Tabela 2. Vlasnička struktura zemljišne površine u ha	15
Tabela 3. Bilans poljodjelskog zemljišta na bazi 4.680 stanovnika u ha/st	15
Tabela 4. Površina šuma i šumskog zemljišta po kategorijama	19
Tabela 5. Pregled gospodarske situacije na području općine Kreševo	39
Tabela 6. Prikaz poljodjelskog zemljišta općine Kreševo (m²)	44
Tabela 7. Prikaz državnog poljodjelskog zemljišta općine Kreševo (m²)	44
Tabela 8. Broj umrlih i rođenih u posljednje tri godine	51
Tabela 9. Broj malignih oboljenja i dijabetesa u zadnje tri godine	51
Tabela 10. Broj usluga Doma zdravlja u zadnje tri godine	51
Tabela 11. Pregled davanja i broja korisnika socijalne skrbi za 2013. godinu	52
Tabela 12. Lista prioriteta u oblasti okoliša u općini Kreševo	55

1. UVOD

Općina Kreševo je smještena u planinskom području Središnje Bosne u Srednjobosanskom kantonu/županiji. Odlikuje se prirodnim bogatstvom i značajnim kulturno-povijesnim naslijeđem koje pruža velike mogućnosti za razvoj turizma. Imajući u vidu činjenicu da se, do sada, nije previše pažnje posvećivalo zaštiti i racionalnom korištenju prirodnih resursa, te da je takvo stanje dugoročno gledano neodrživo, ukazala se potreba za pažljivijim planiranjem i iznalaženjem načina za postizanje ekonomskog razvoja uz maksimalno očuvanje prirodnih resursa.

Ekološko održivi ekonomski razvoj se može postići samo planskim pristupom rješavanju problema, te postavljanjem ciljeva koji neće dozvoliti dalje narušavanje kvaliteta okoliša. Sukladno tome, razvijena je i metodologija izrade lokalnih ekoloških akcijskih planova koja nudi novi pristup u planiranju i provođenju zaštite okoliša. Lokalni ekološki akcijski plan predstavlja razvojno-planski dokument koji na osnovu procjene stanja okoliša, utvrđenih okolišnih problema i prioriteta, te definiranih akcija doprinosi unapređenju stanja okoliša područja za koji se on izrađuje.

S ciljem osiguranja napretka i održivog razvoja Općine Kreševo, unapređenja stanja okoliša i zdravlja ljudi, te poboljšanja uvjeta života svih stanovnika, Općinsko vijeće Kreševo je u travnju 2014. godine donijelo Odluku o pristupanju izradi Lokalnog ekološkog akcijskog plana.

Razlozi izrade LEAP-a su slijedeći:

- LEAP će pomoći donosiocima odluka na lokalnom nivou u usmjeravanju aktivnosti i napora koje vode ka unapređenju sadašnjeg stanja u oblasti okoliša;
- LEAP-om će se sagledati cjelokupna situacija u oblasti okoliša na području općine Kreševo;
- LEAP će pomoći općinskim organima vlasti da prepoznaju potrebe općine Kreševo i otvoriće mogućnost regionalnog povezivanja sa ciljem rješavanja zajedničkih problema u oblasti okoliša;
- LEAP podstiče učešće javnosti u razmatranju najznačajnijih problema u oblasti okoliša i utvrđivanju prioriteta;
- LEAP daje mogućnost za racionalnije korištenje finansijskih i ljudskih resursa, posebno iz oblasti okoliša, koji su često ograničeni;
- Jasno definirana strategija zaštite okoliša u LEAP-u stvara osnovu za privlačenje finansijskih sredstava (povoljne kreditne linije, ulaganja, donacije itd.) za buduće rješavanje konkretnih problema u oblasti okoliša;
- Proces izrade i provođenja LEAP-a je izvanredna prilika za povećanje javne svijesti i školovanje vlastitih kadrova iz oblasti okoliša.

Izradu LEAP-a treba iskoristiti kao mogućnost da se na lokalnom nivou promovira i predloži uspostava takvih organizacijskih i ekonomskih temelja, koji bi omogućili provođenje načela održivog razvoja.

Ciljevi izrade LEAP-a su:

- Identificirati najvažnije prirodne resurse u smislu dugoročnog ekonomskog razvoja općine Kreševo;
- Ojačati kapacitete općinskih organa vlasti u upravljanju problemima u oblasti okoliša;
- Integrirati politiku zaštite okoliša u sve sektorske politike;
- Podići nivo svijesti i odgovornosti javnosti o zaštiti okoliša;
- Pojačati učešće javnosti u rješavanju okolišnih problema;
- Razviti javnu svijest o vrijednosti okoliša i prirodnih resursa;
- Uspostaviti osnovu za povezivanje sa sličnim programima većih ili manjih administrativno političkih zajednica;
- Stvoriti organizacijski preduvjet za aktivno djelovanje na unapređenju i očuvanju okoliša kao bitnom segmentu održivog razvoja date sredine;
- Poboljšati informiranje javnosti i pristup informacijama o okolišu;
- Poboljšati transparentnost i kvalitet procesa donošenja odluka o okolišu.

LEAP dokument za Općinu Kreševo je urađen uz finansijsku podršku Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine, te uz stručnu i tehničku podršku Regionalnog centra za okoliš za BiH (REC BiH). Izrada LEAP-a je bazirana na međunarodnim i domaćim iskustvima, te metodologiji za izradu LEAP-a koja se uspješno primjenjuje u svim općinama u Bosni i Hercegovini.

Kompletan proces izrade LEAP-a organiziran je na demokratskim načelima uz potpunu transparentnost, pristup svim informacijama, te uz uključivanje svih relevantnih sudionika sa područja općine (predstavnik općinskih organa vlasti i administracije, javnih poduzeća, zdravstvenog, obrazovnog, poslovnog i nevladinog sektora, te medija). Formirana su slijedeća radna tijela:

- Radna grupa, sastavljena od predstavnika Općine Kreševo i predstavnika relevantnih institucija koji se bave određenom problematikom u oblasti okoliša - stručnjaka za pojedine tematske oblasti i to: 1) Upravljanje kvalitetom zraka, 2) Upravljanje vodama, 3) Korištenje, zaštita i upravljanje zemljištem, 4) Korištenje, zaštita i upravljanje šumama i šumskim zemljištem, 5) Upravljanje otpadom, 6) Zaštita bioraznolikosti, prirodnog i kulturno-povijesnog naslijeđa, 7) Korištenje, zaštita i upravljanje prostorom i zelenim površinama, 8) Lokalno gospodarstvo i 9) Zdravstvena zaštita i socijalna skrb stanovništva.
- Savjetodavni odbor sastavljen od predstavnika Općinskog vijeća, javnih poduzeća, obrazovnog i zdravstvenog sektora i nevladinih organizacija.

Na prvoj radionici, održanoj 30. svibnja 2014. godine, usvojena je metodologija, te dinamički i organizacijski plan izrade LEAP-a. Nakon prve radionice pristupilo se utvrđivanju trenutnog stanja okoliša na području općine Kreševo. Na osnovu postojećih studija, informacija, podataka i iskustava, članovi Radne grupe su izvršili analizu trenutnog stanja okoliša po tematskim oblastima.

U svrhu prikupljanja informacija o mišljenju javnosti o problemima u oblasti okoliša na području općine, tokom srpnja 2014. godine, izvršeno je anketiranje građana sa područja općine (3 mjesne zajednice).

Na temelju procjene trenutnog stanja okoliša, te rezultata provedene ankete, članovi Radne grupe su identificirali probleme, uzroke i posljedice problema. S ciljem razmatranja i usuglašavanja liste problema od strane radnih tijela organizirana je 2. radionica koja je održana 2. listopada 2014. godine.

U svrhu odabira prioriteta u oblasti okoliša od strane šire javnosti, 14. listopada 2014. godine organizirana je 3. radionica na kojoj su prioriteti odabrani sistemom glasanja. Radionici su prisustvovali predstavnici Općine, javnih komunalnih prduzeća, zdravstvenih i obrazovnih institucija, nevladinih organizacija, te zainteresirani građani.

Za svaki od utvrđenih prioriteta, dat je prijedlog akcija koje je potrebno poduzeti u svrhu njihovog rješavanja. S ciljem razmatranja i usaglašavanja akcijskog plana od strane radnih tijela, 27. studenog 2014. godine, održana je posljednja, 4. radionica.

Uključivanjem svih zainteresiranih strana u proces izrade LEAP-a, potvrđen je stav da rješavanje okolišnih problema zahtjeva sustavni pristup i intenzivnu suradnju i razmjenu informacija između različitih interesnih grupa.

2. OPĆI PODACI O OPĆINI KREŠEVO

2.1. Zemljopisni položaj

Općina Kreševo smještena je u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine i pripada Srednjobosanskom kantonu/županiji. Obuhvata područje kreševske kotline, te ogranke Bitovnje i Tmor planine na jugu, Pogorelice na zapadu, te Graščice i Berberuše na sjeveru. Prema statističkim podacima površina općine iznosi 14.880 ha, a određena korištenjem GIS alata 14.639,46 ha. Općina Kreševo graniči sa općinama: Kiseljak, Fojnica, Konjic i Hadžići.

Općinsko središte, grad Kreševo, povezano je sa Sarajevom sa dva putna pravca: starijim, udaljenim 48 km, asfaltnim putem koji vodi preko Kiseljaka, te novim asfaltnim putem preko Lepenice kojim se znatno skraćuje udaljenost do Sarajeva u duljini od 30 km i povezan je sa koridorm VC. Prometno je spojena i sa Tarčinom, koji pripada općini Hadžići, asfaltiranim regionalnim putem. Sva sela su povezana asfaltnim komunikacijama sa putnim pravcem Kreševo-Kiseljak.

2.2. Karakteristike reljefa

Područje općine, generalno, ima karakter brdsko-planinskih terena, a pripada zoni srednjobosanskih škriljivih planina (paleozojskih škriljaca i mezozojskih krečnjaka). Na ovakvom sedimentno-metamorfnom supstratu razvijen je gorski masiv planine Bitovnje. U strukturnom pogledu masiv Bitovnje ima oblik antiforme – horsta. Niži međuplaninski prostor ispresijecan je riječnim dolinama (Željeznica, Nevra i Crna Rijeka) koje su polifazne, poligenetske i polimorfne. Cijelo područje odlikuje izrazita vertikalna i horizontalna raščlanjenost i vrlo izražena energija reljefa.

Veća područja sa uravnjenim terenom (510 - 600 m) zastupljena su u proširenjima Kreševke i njenih pritoka Crničkog potoka, Rakovčice i Vrenjaka. Tektonski je predisponirano, a naknadno oblikovano uglavnom polifluvijalnim procesima. Na obodnim stranama zastupljena je padinska morfostruktura formirana fluvioidnu - dacionim procesima. U ukupnoj morfoskulpturi dominiraju fluvijalni oblici predstavljeni, s jedne strane, riječnim oritom i dolinskim stranama, a s druge proluvijalnim planinama, aluvijalnim terasama i aluvijalnim ravninama.

Grad Kreševo smješten je uz obale rijeke Kreševke, a nadmorska visina mjesta je 640 m.

Cijelo područje općine Kreševo je karakterizirano brdskim i planinskim predjelima od kojih su najpoznatiji: Čubren, Berberuša, Volujak, Lopata, Trebac, Inač, Meoršje, Bitovinja.

2.3. Geološke i pedološke karakteristike

Generalno, teritorija općine Kreševo pripada području srednjobosanskih škriljivih planina. Najstarije tvorevine na ovom području su paleozojske starosti, a predstavljaju ih: kvarc - liskunoviti, liskunovito - kvarc - grafični i kvarc - liskunovito - hloritski škriljci, argilošisti, alevroliti, metapješčari i breče, masivni dolomiti i dolomitni mermeri, te podređeno masivni i mermerizirani krečnjaci. Zastupljene su u području Bitovnje, Visočice, Lopate i Opogara.

Na potezu od Dusine, preko Deževica, Vranaka, Kreševa do granice sa općinom Kiseljak registriran je širok pojas izliva riolita, kvarckeratofira, keratofira, dijabaza i spilita kroz paleozojske naslage. Magmatske stijene grade i područje Berberuše na sjeveru općine, a predstavljene su najčešće metariolitima.

Permotrijas je zastupljen sjeverno od Deževica, a predstavljen je alevrolitima i pješčarima.

Mezozijski sedimenti zauzimaju širok pojas sjeverno od Kreševa, a predstavljeni su: crvenim pješčarima, sivim krečnjacima, alevrolitima, glincima, masivnim krečnjacima i dolomitima.

Tercijarne tvorevine čini miocenski polifacijalni kompleks, a predstavljaju ih podinske Breče; konglomerati i pješčari s prosljocima gline i laporca oko Mratinića.

Kvartarne tvorevine zastupljene su u dolinama Kreševke, Nevre, Vrenjka, Crničkog potoka i Rakovčice, a predstavljeni su aluvijalnim nanosima (šljunkom i pijeskom), te mjestimično jezerskim naslagama koga čine jače zaglinjeni šljunak i pijesak.

2.4. Hidrološke karakteristike

Vodotokovi na prostoru općine pripadaju slivu rijeke Bosne. Najveći i najduži vodotok na općini Kreševo je rijeka Kreševka, koja nastaje od Vranačkog i Kojisinskog potoka. Kreševka se ulijeva u rijeku Lepenicu u Kiseljaku. Pored rijeke Kreševke, dijelom općine protiču i Crna rijeka, te potoci: Crnički potok, Dragušnica, Rakovčica, Vrenjak Ljuskava, Tisovački potok, Jasenovac, Mala i Velika voda i drugi manji potoci.

2.5. Klimatske karakteristike

Područje općine Kreševo je pod uticajem predplaninske (u nižim dijelovima) i planinske klime (iznad 1000 m).

Karakteristike predplaninskog tipa klime su slijedeće: srednja godišnja temperatura niža je od 10 °C i kreće se između 8 i 10 °C zavisno od lokalnih uvjeta. Najtopliji mjesec je kolovoz, rjeđe srpanj, sa srednjom temperaturom višom od 18 °C. Srednja siječanjska temperatura kreće se od -1,4 °C do -3 °C. Interesantno je pomenuti da su niže temperature karakteristične za kotlinska mjesta (zbog inverzije), a ne za ona sa većom nadmorskom visinom. Godišnje kolebanje temperature kreće se od 20 - 21 stupanj. Dužina perioda sa srednjom dnevnom temperaturom iznad 5 °C iznosi 260 dana ili manje.

Godišnja količina padalina prilično varira, od 800 do 1200 mm, ali su dosta ravnomjerno raspoređene, sa godišnjim relativnim kolebanjem 4,5 - 9 %. Za ovaj tip karakteristična su dva maksimuma padalina – svibanj ili lipanj i studeni ili prosinac ili obrnuto. Glavni minimum je u kolovozu, a slabiji u siječnju. Godišnja oblačnost nije veća od 58 %.

Insolacija u godišnjem zbiru kreće se od 1600 - 1800 časova.

Vjetrovi su prilično slabi i njihovi pravci se uglavnom prilagođavaju reljefu.

Planinski tip klime karakteriziraju niske temperature, veća prozračnost zraka, jaki vjetrovi, smanjena količina vlažnosti zraka, velika količina padalina tokom cijele godine, te smanjena količina prašine i bakterija.

Srednja godišnja temperatura zraka je niža od 9 °C. Najtopliji mjesec ima srednju temperaturu nižu od 18 °C, a najhladniji nižu od -3 °C. Godišnje kolebanje temperature nije

veliko. Svi zimski mjeseci imaju srednje temperature niže od 0 °C, što omogućava da se snježni pokrivač dugo zadrži.

Dužina vegetacijskog perioda je znatno kraća u odnosu na predplaninsku klimu.

Godišnja količina padalina se kreće od 1200 - 1500 mm.

2.6. Pučanstvo

Demografska slika općine Kreševo doživjela je burne promjene poslije 1991. godine, kao i cijelo bosansko-hercegovačko stanovništvo. Stanovništvo je pretrpjelo izmjene migracijama, kretanjem raseljenih i izbjeglih lica, izmijenjena je ekonomska, obrazovna, urbano ruralna struktura i vitalne karakteristike.

1991. godine, općina Kreševo imala je 6.731 stanovnika, dok je prema popisu iz 2013. godine broj stanovnika 5.638. Broj kućanstava u 1991. godini je 1.919, a u 2004. godini 1.337.

Na području općine Kreševo postoje tri mjesne zajednice i to Kreševo, Polje i Crnići. Pučanstvo je raspoređeno u slijedeća naselja: Alagići, Bjelovići, Botunja, Bukva, Crkvenjak, Crnički Kamenik, Crnići, Deževica, Drežnice, Gunjani, Kojšina, Komari, Kreševo, Kreševski Kamenik, Lipa, Mratinići, Pirin, Poljani, Polje, Rakova Noga, Ratkovići, Stojčići, Vidosovići, Vodovoji, Volujak, Vrancani, Zvizd, te nova naseljena mjesta Troska i Resnik.

3. PROCJENA STANJA OKOLIŠA U OPĆINI KREŠEVO

3.1. Upravljanje kvalitetom zraka

3.1.1. Stanje na području

Emisije u zrak

Egzaktnih podataka o zagađenju zraka na području općine Kreševo nema.

Zagađenje zraka uzrokovano je sagorijevanjem goriva u ložištima privatnih i industrijskih objekata, emisijom štetnih gasova iz motornih vozila, kao i emisijom prašine iz tvornica za preradu mineralnih sirovina. Ovo sve je izraženo u zimskom i ljetnom periodu, zbog nepovoljnih metereoloških uvjeta.

Praćenje kvalitete zraka

Praćenje kvalitete zraka se na vrši. Mjerenja koncentracije prašine iz tvornica za preradu mineralnih sirovina se također ne vrše, što za posljedicu ima veći broj alergijskih oboljenja, disajnih oboljenja i nepovoljnog utjecaja na floru i faunu.

Neki od zagađivača zraka su: tvornica za preradu kamena krečnjaka „STAMAL“, tvornica metalnih otkivaka „Metalos“, tvornica suhe žbuke „Miličević“ d.o.o, EPS Laštro, mesna industrija Stanić, kamenolomi (Vrela, Lučenica i Bjelovići), tvornica spužve „ČALTEX“, kao i manji pogoni za proizvodnju drvenog uglja u ruralnim područjima općine.

Pored velike koncentracije prašine u zraku u ljetnom periodu, prisutno je ispuštanje pojedinih plinova u zrak iz industrijskih postrojenja i pogona za preradu drvenog ugljena.

Da bi se poboljšalo stanje kvalitete zraka potrebno je ugraditi filtere na sve tvornice koje se bave preradom mineralnih sirovina, vršiti monitoring mjerenja ispuštenih plinova, smanjiti emisije štetnih plinova iz industrijskih postrojenja i postrojenja za preradu drvenog ugljena.

Također, prisutna je i emisija štetnih plinova iz starih vozila. Zamjena starih dotrajalih vozila novim smanjila bi prisustvo štetnih plinova u zraku.

Na području općine Kreševo prisutno je nelegalno spaljivanje otpada sa poljoprivrednih gazdinstava, koja također zagađuju zrak, jer stvaraju štetne plinove.

3.1.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSljedICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Zagađenje zraka iz kamenoloma	Blizina kamenoloma naseljenim mjestima. Zastarjela tehnologija za eksploataciju kamena.	Prisustvo prašine koja negativno utječe na zdravlje ljudi. Narušen ambijent.	Uvesti eko standarde u tehnologije za eksploataciju kamena i kompletne mehanizacije. Poboľjšati inspekcijjski nadzor.

2.	Zagađenje zraka iz industrije	Neprovođenje zakonskih propisa. Propusti u radu nadležnih inspekcija.	Nekontrolirane i nedefinirane emisije u zrak. Negativan utjecaj na zdravlje ljudi.	Jačanje rada inspekcije. Poštivanje propisa.
3.	Zagađenje zraka iz prometa	Korištenje goriva lošeg kvaliteta. Veliki broj starih vozila.	Povećana koncentracija zagađujućih materija koje negativno utječu na zdravlje stanovnika. Pojava respiratornih bolesti. Pojava kiselih kiša.	Poboljšati kvalitet prometa uvođenjem zakonske obaveze za ugradnju katalizatora.
4.	Zagađenje zraka zbog nelegalnog spaljivanja otpada	Niska svijest građana. Socijalno-ekonomsko stanje.	Prisustvo toksičnih supstanci i plinova koji negativno utječu na zdravlje stanovnika.	Uvesti kaznene mjere protiv počinioca. Jačanje rada inspekcije.
5.	Nepostojanje praćenja kvalitete zraka na području općine	Nezainteresiranost odgovarajućih institucija za problematiku kvaliteta zraka.	Nemogućnost poduzimanja ozbiljnih mjera za poboljšanje kvalitete zraka. Utjecaj na zdravlje ljudi.	Uspostava monitoringa kvalitete zraka

3.2. Upravljanje vodama

3.2.1. Stanje na području

Vodni resursi

Vodotokovi na prostoru općine pripadaju slivu rijeke Bosne. Vode rijeke Kreševke, Crne rijeke i Rakovčice ulijevaju se u rijeku Lepenicu. Vode rijeke Nevre i Željeznice ulijevaju se u rijeku Fojnicu, koja prima vode Lepenice i ulijeva se u rijeku Bosnu.

Veći potoci na području općine Kreševo su: Vrenjak, Ljuskava, Tisovački potok, Jasenovac, Dragušnica, Crnički potok, Ljuskava, Mala i Velika voda, Valušica potok. Skoro svi potoci na području općine Kreševo su bujičnog karaktera.

Vodoopskrba

Glavnim vodosustavom – „Vodosustav Kreševo“ upravlja Javno komunalno poduzeće „Kostajnica“ d.o.o. Kreševo, koji pokriva opskrbom vodom za piće šire područje naseljenog mjesta Kreševa, naseljena mjesta Troska i Resnik, dio sela Polje, Stojčići, Kreševski Kamenik, Volujak, Mratinići, Komari, Alagići, Rakova Noga, Ratkovići i Crnići, odnosno oko 2.200 stanovnika (50% stanovništva), sve javne ustanove, te većinu gospodarskih objekata. Vodosustav je gravitacioni.

Ostalih 50% stanovništva snabdijeva se sa nekog od lokalnih vodovoda. Lokalni vodovodi su izgrađeni za vodoopskrbu pojedinih sela i područja, najčešće bez ikakvog nadzora, jer su građeni sredstvima mještana istih. Ne postoje redovne kontrole fizičko-kemijske i bakteriološke ispravnosti vode za piće, ne vrši se dezinfekcija vode za piće. Kaptirani objekti nemaju uspostavljen higijenski nadzor i najčešće nemaju određeno lice koje bi se brinulo o vodnom objektu.

Javno komunalno poduzeće „Kostajnica“ d.o.o. Kreševo u svom vodovodnom sustavu raspolaže sa četiri rezervoara, od kojih su tri u funkciji (Oklop, Orunj i Meljine), dok rezervoar Sotnica nije u funkciji. Vodovodni sustavi su rađeni prije 15-40 godina, čija je prosječna starost oko 30 godina.

U vodoopskrbnom sustavu općine Kreševo trenutno ima četiri glavna akumulacijska objekta (rezervoara) i to:

- Meljine – kapaciteta 500 m³, izdašnost izvorišta 12 l/sek.,
- Orunj – kapaciteta 38 m³, izdašnost izvorišta 5 l/sek.,
- Oklop – kapaciteta 100 m³, izdašnost izvorišta 4,5 l/sek.
- Sotnica sa kapacitetom 300 m³.

Iz rezervoara Meljine i Orunj se snabdijeva najveći dio općine Kreševo.

Rezervoari Oklop i Orunj imaju manju zapreminu u odnosu na trenutne potrebe stanovništva, dok rezervoar Meljine zadovoljava trenutne potrebe stanovništva i privrede koja je priključena na isti sa mogućnošću i proširenja javne vodovodne mreže.

Cjevovodi na vodovodnim sustavima su rađeni od cijevi slabijeg kvaliteta, što znatno otežava normalno održavanje, povećava gubitke vode u sustavima i troškove održavanja razvodne

mreže. U pojedinim naseljima cjevovodi su manjih profila, jer izgradnja i rekonstrukcija istih nije pratila razvoj tih područja. Na takvim lokalitetima zbog manjih profila cjevovoda je lošije snabdijevanje vodom postojećih korisnika i ne postoje uvjeti za priključenje novih objekata na vodovodnu mrežu. Zbog toga je u narednom periodu potrebno organizirano pristupiti rekonstrukciji i sanaciji pojedinih dijelova vodovodne mreže u naseljima gdje dolazi do intenzivnije gradnje, sa prethodnom izradom investiciono-tehničke dokumentacije. Na taj način bi se umnogome poboljšala vodoopskrba i istovremeno smanjili gubici vode na vodovodnoj mreži.

Voda za piće se svakodnevno dezinficira klornim preparatom uz obezbjeđenje kontinuiranog prisustva dezinfekcionog sredstva, dok se sukladno Pravilniku o vodama za piće redovno kontrolira sanitarno-higijensko stanje vode.

Općinska Odluka o zaštiti izvorišta vodom za piće obuhvatila je sva izvorišta koja su kaptirana ili su planirana, s tim da se uglavnom ne provodi u smislu obilježavanja vodozaštitne zone i provođenja odredbi u pojedinim zonama, sjeća stabala, odlaganje otpada i sl. Urađen je elaborat o zaštiti izvorišta Kostajnica i Šćona.

Na teritoriji općine Kreševo postoji više praznih objekata za koje Javno komunalno poduzeće „Kostajnica“ d.o.o. Kreševo nije izvršilo sanaciju vodovodnih priključaka i korisnici takvih objekata povremeno koriste vodu u razne svrhe bez odgovarajuće kontrole, te na taj način pogoršavaju kvalitet vodoopskrbe i povećavaju ukupne gubitke vode na vodovodnim sustavima. Naplata je prilično loša sa svega oko 50% naplativosti, tako da je održavanje vodovodne mreže dodatno otežano.

Također, u poslijeratnom je periodu dolazilo do pojava ilegalnih priključaka na području kompletne vodovodne mreže, a od kojih većina ni do dan-danas nije otkrivena i koji zajedno sa paušalnim korisnicima nemaju ugrađene vodomjere, te znatno povećavaju nekontroliranu potrošnju i gubitke vode. Osim pojave ilegalnih priključaka, učestalije su nedozvoljene radnje sa vodomjernim garniturama, nekvalitetna zaštita vodomjera od smrzavanja, davanje netočnih podataka o korisnicima, neblagovremeno prijavljivanje potrošnje vode i sl.

Zbog nedostatka financijskih sredstava JKP nije u mogućnosti nabaviti i postaviti vodomjere svim fizičkim i pravnim licima tako da to, uz naplatu, predstavlja i najveći problem jer od ukupno 900 korisnika, paušalnih korisnika je 730, što je oko 80%.

Dakle, radi otklanjanja navedenih problema, te poboljšanja vodoopskrbe, aktivnosti u ovoj oblasti treba usmjeriti ka:

- stvaranju uvjeta za rekonstrukciju dijelova dotrajale i stare vodovodne mreže,
- povećanju procenta naplate izvršenih usluga, imajući u vidu loš socijalni status većine stanovništva, uvođenje subvencioniranja, obzirom da cijena za izvršene usluge distribucije vode i odvođenja otpadnih voda nije ekonomska, a dodatno se opterećuje troškovima utuživanja,
- nabavci i ugradnji vodomjera svim potrošačima,
- stavljanju u funkciju rezervoara Sotnica,
- sanaciji vodovodnih priključaka na stambenim jedinicama koje se povremeno koriste,
- kontroli i onemogućavanju pojave nelegalne i neracionalne potrošnje vode,
- spriječiti ugrožavanje izvorišta, te hitno zaštititi šire zaštitne zone na vodovodnim sustavima,

- otkrivanju i otklanjanju gubitaka vode na distributivnoj mreži,
- provođenju raznih aktivnosti na obezbjeđivanju novih količina vode,
- lociranju i sprječavanju nastajanja divljih deponija u blizini vodoopskrbnih objekata, zbog mogućnosti oticanja procjednih voda sa tih deponija, sankcioniranju počinitelaca,
- edukaciji stanovništva o mogućim zagađenjima vode zbog korištenja pesticida u zaštiti zemljišta koje se nalazi u slivnom području nekih izvorišta.

Otpadne vode

JKP "Kostajnica" d.o.o. Kreševo upravlja sa tri kanalizacijska sustava (grad Kreševo, Troska i Resnik) na koja je priključeno oko 300 korisnika, tj. cca 33,33 % stanovništva.

Odvođenje otpadnih voda na teritoriji općine Kreševo se vrši preko tri kanalizacijska sustava i to:

- Kanalizacijski sustav grad Kreševo je izgrađeni dio sustava direktno uključen u vodotok rijeke, isti ne pokriva cijelo područje gradskog jezgra, nego je priključeno oko 70% korisnika vodovodnog sistema.
- Kanalizacijski sustav Troska je nezavršen u odnosu na predviđenu projektnu dokumentaciju, sa urađenim privremenim ispustom u rijeku Kreševku. Potrebno je nastaviti izgradnju sustava, kao i kanalizacije za pojedina naselja kojima gravitira sustav.
- Kanalizacijski sustav Resnik je dio sustava koji je direktno uključen u vodotok rijeke Kreševke. Potrebno je nastaviti izgradnju sustava kao i kanalizacije za pojedina naselja kojima gravitira sustav. Na kanalizacijski sustav Resnik je priključeno oko 90% korisnika vodovodnih.

Na kanalizacijskim sustavima postoji određen broj bespravni priključaka, te je i kod ovakvih slučajeva potrebno iznaći efikasniji način sankcioniranja izvršilaca.

Materijali od kojih su rađeni cjevovodi su najčešće betonske cijevi koje su vodopropusne, zastarjele i često dolazi do zagušenja.

Odvodnja oborinskih voda značajno zaostaje za odvodnjom otpadnih voda i po dužinama mreže i po površinama pokrivenosti. Neriješena odvodnja oborinskih voda u nekim područjima čak utiče na nestabilnost terena. U mnogim naseljima su neuređene prometnice, pa nije riješena adekvatno odvodnja atmosferskih voda i dolazi do uključivanja u fekalnu kanalizaciju. Iz navedenog je očigledno da u prikupljanju i odvođenju otpadnih voda postoje znatni problemi koji doprinose ugrožavanju okoliša.

Veći dio naselja i sela Općine Kreševo, koji nisu obuhvaćeni izgrađenim kanalizacijskim sustavima, odvodnju otpadnih voda vrši preko septičkih jama. Koncentriranom gradnjom, a izgradnjom neadekvatnih septičkih jama, javljaju se problemi neuvjetnog stanovanja, izlivanja sadržaja i nekontroliranog otjecanja. Neka područja imaju urađene lokalne seoske kanalizacije, koje se sprovode do najbližeg vodotoka.

Zaštita od štetnog djelovanja voda

Najveći vodotok općine Kreševo je rijeka Kreševka. Ostali manji vodotoci se uglavnom ulijevaju u rijeku Kreševku, koja se ulijeva u rijeku Lepenicu u Kiseljaku.

U cilju zaštite od plavljenja rijeka i potoka, do danas, je samo djelimično izvedena regulacija potoka Dragušnice i Crničkog potoka, te dijelovi rijeke Kreševke na području grada Kreševo. Zaštita od poplava se postiže regulacijom riječnih korita i nasipima. U urbanim područjima predviđa se regulacija riječnog korita, eventualno sa parapetnim zidovima, kako se visokim nasipima ne bi remetio estetski i funkcionalni sklop gradskih cjelina. U vanurbarnim područjima formiranjem nasipa sa humusom i zatravljenim površinama može se postići njihova estetska neupadljivost i uklopljivost u okolni ambijent.

Na području općine Kreševo veći potoci su: Vrenjak, Ljuskava, Tisovački potok, Jasenovac, Dragušnica, Crnički potok, Mala i Velika voda, Valjušića potok, Bjelovički potok. Svi ovi potoci su bujičnog karaktera u vrijeme velikih kiša i naglog topljenja snijega. Korito bujičnih potoka treba da se čisti i održava. U slučaju da se to ne radi dolazi do smanjenja proticajnog profila i izlivanja vode na okolni prostor. Zaštita od plavljenja bujičnih potoka su taložnici za zadržavanje nanosa. To su kratke dionice korita sa nepovoljnim elementima za transport nanosa.

Ravničarski dijelovi mogu biti ugroženi takozvanim podzemnim vodama i vodama od padalina koje ne mogu da oteknu iz zatvorenih površina. Odvođenje tih voda vrši se drenažnim sustavima. Drenažne sustave treba izvršiti tako da se realiziraju kompleksni melioracioni sustavi sa odvodnjavanjem i navodnjavanjem poljodjeljnih površina.

Koncesije na vodu

Zakonima o koncesijama BiH, FBiH i SBK/ŽSB regulirano je uključivanje privatnog sektora u financiranje eksploatacije prirodnih resursa i SBK/ŽSB je na teritoriji općine Kreševo dodijelio Koncesiju na vodu JKP „Komunalno“ Kreševo, a trenutno je u proceduri prijenos koncesije na JKP „Kostajnica“ d.o.o Kreševo.

Izvorišta „Banja“ i „Nevra“, ne u ukupnoj izdašnosti, data su na dugoročnu koncesiju tvrtkama u privatnom vlasništvu kao punionicama prirodne izvorske vode za piće.

Koncesije date za izgradnju mini elektrana su dvije na vodotoku rijeke Željeznice i njenim pritokama, kao i jedna na cjevovodu vodovoda.

3.2.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Nedovoljna zaštita zone izvorišta	Odlaganje različitih vrsta otpada u zoni izvorišta. Prisutni objekti u zoni izvorišta. Sječa šuma u zoni izvorišta. Neprovođenje propisa.	Moguće zagađenje podzemnih voda. Zagađenje vodozahvata pitke vode. Smanjenje izvorišnih kapaciteta. Utjecaj na kvalitet i kvantitet vode. Utjecaj na zdravlje ljudi.	Registracija svih izvorišta na području općine. Zaštita izvorišta sukladno donesenim odlukama o zaštiti izvorišta i drugim aktima. Uraditi elaborate zaštite svakog pojedinačnog izvorišta. Poboljšati rad

				inspekcije.
2.	Neuređena korita rijeka i potoka	Neodržavanje korita rijeka i potoka. Odlaganje različitog otpada u korita rijeka i potoka. Niska ekološka svijest javnosti.	Zagađenje vodotokova. Utjecaj na zdravlje ljudi. Ugroženost akvatične flore i faune.	Uređenje i zaštita vodotoka na području općine.
3.	Neracionalno korištenje voda	Niska ekološka svijest javnosti. Korištenje vode u tehnološke svrhe. Nepostojanje vodomjera. Bespravni priključci.	Moguća nestašica vode za piće. Moguće redukcije u vodoopskrbi.	Edukacija stanovništva o značaju racionalnog korištenja vode. Ugradnja vodomjera u objektima gdje nedostaju. Utvrđiti stvarno stanje bespravnih priključaka.
4.	Zastarjelost i oštećenost vodovodne mreže	Neodržavanje vodovodne mreže. Nedostatak financijskih sredstava.	Gubitak vode u sustavu. Moguće zagađenje vode za piće.	Rekonstrukcija zastarjele vodovodne mreže.
5.	Nedovoljna vodoopskrba pitkom vodom u pojedinim ruralnim dijelovima općine	Neizgrađenost vodovodnog sustava u ruralnim dijelovima općine. Nedostatak financijskih sredstava.	Veliki broj lokalnih vodovoda za koje se ne vrši sanitarna kontrola vode. Utjecaj na zdravlje ljudi. Nezadovoljstvo građana.	Obezbijediti dovoljnu vodoopskrbu pitkom vodom - proširenje gradskog vodovodnog sustava i uvezivanje lokalnog vodovodnog sustava u jedan javni sustav vodoopskrbe općine. Utvrđiti stvarno stanje seoskih vodovoda. Izgradnja vodospremnih kapaciteta.
6.	Nepostojanje kanalizacijske mreže u većem dijelu općine	Nedostatak financijskih sredstava.	Veliki broj neadekvatnih septičkih jama. Zagađenje podzemnih voda i zemljišta. Utjecaj na zdravlje ljudi i ekosustave. Moguće epidemije.	Izgradnja kanalizacijskog sustava.
7.	Direktno ispuštanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda u vodotoke	Nepostojanje kanalizacijskog sustava u većem dijelu općine. Direktno odvođenje otpadnih voda cijevima u vodotoke u	Zagađenje vodotoka Utjecaj na zdravlje ljudi, floru i faunu. Pojava epidemija.	Izgradnja kanalizacijskog sustava i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda.

		pojednim dijelovima općine. Nepostojanje uređaja za prečišćavanje otpadnih voda.		
8.	Neadekvatne septičke jame	Nepostojanje kanalizacijskog sustava. Nepropisna izgradnja septičkih jama.	Zagađenje podzemnih voda i zemljišta. Utjecaj na zdravlje ljudi. Utjecaj na ekosustave. Neugodni mirisi.	Kontrola ispravnosti postojećih septičkih jama. Izgradnja propisnih septičkih jama.
9.	Nepostojanje praćenje kvaliteta voda seoskih vodovoda	Nedostatak financijskih sredstava. Nemarnost građana.	Zagađenje vode. Utjecaj na zdravlje ljudi. Moguće pojave epidemija.	Uvesti redovnu kontrolu vode seoskih vodovoda. Informirati stanovništvo o značaju redovne kontrole vode.

3.3. Korištenje, zaštita i upravljanje zemljištem

3.3.1. Stanje na području

Od ukupne površine općine (14.880 ha), prema podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH na poljodjelsko zemljište otpada 3.548 ha ili 23,84 %. Prema podacima iz Katastra (novi premjer) površina općine iznosi 14.674,08 ha i ona je uzeta kao mjerodavna, a to se odnosi i na namjenu površina, koja je vjerodostojnija od statističke i odgovara Studiji uporabne vrijednosti zemljišta, Federalnog zavoda za agropedologiju.

Tabela 1. Zemljišne površine po načinu korištenja u ha

Ukupno zemljište (ha)		14.674,08
Poljodjelsko zemljište	Oranice	1.131,39
	Voćnjaci i vinogradi	165,64
	Livade	1.258,59
	Obradivo	2.555,63
	Pašnjaci	587,63
Poljodjelsko zemljište ukupno		3.143,26
Šumsko zemljište		11.060,25
Neplodno		470,56

Izvor: Katastar Općine Kreševo 06.02.2008. godine.

Tabela 2. Vlasnička struktura zemljišnih površina u ha

	Privatno	%	Državno	%
Poljodjelsko zemljište	2.818,3	89,66	325,00	10,33
Šumsko zemljište	10.313,4	93,24	746,85	6,75

Odnos između raspoloživog i potrebnog zemljišta iskazuje se bilansom.

Tabela 3. Bilans poljodjelskog zemljišta na bazi 4.680 stanovnika u ha/st

Površina općine	Poljodjelsko zemljište	Obradivo	Obradivo bez livada
14.674,08	3.143,26	2.555,63	1.297,03
	0,67	0,54	0,27

Broj stanovnika prema podacima općinskih službi za 2007. godinu.

Prema važećim kriterijima minimalne potrebe zemljišta za ishranu i smještaj po osobi iznose:

- 0,40 ha/st poljoprivrednog zemljišta
- 0,17 ha/st obradivog zemljišta

Iz tabele je vidljivo da je ukupno poljodjelsko zemljište po stanovniku iznad usvojenih standarda međutim, treba imati na umu da od obradivih površina samo 657,22 ha ili 4,5 % ukupne površine općine pripada kvalitetnim kategorijama zemljišta kao i to da su ove

površine najpodložnije urbanizaciji. Ako uvažimo naprijed navedeno, onda dobivamo znatno drugačiju predodžbu bilansa.

Kategorije korištenja zemljišta

Na prostoru Općine zastupljene su četiri kategorije poljoprivrednog zemljišta, a najzastupljenija među njima je V kategorija.

Zemljišta prikladna za kultiviranje

IV kategorija

Ovom kategorijom obuhvaćeno je 132,55 ha, a dijeli se u ovisnosti od nagiba terena u dvije podkategorije.

IVa podkategorija zastupljena je na aluvijalnim ravnima uz vodotoke, uglavnom u sjevernom dijelu općine (Crnački potok, potok Rakovčica i Vrenjak). To su uglavnom aluvijalna karbonatna tla na pijescima i šljuncima, a najčešće se koriste kao livade i rijeđe kao oranice. Provođenjem agro i hidromeliorativnih mjera mogla bi se prevesti u višu kategoriju (III ili čak II) i koristiti za intenzivan uzgoj ratarskih kultura.

IVb podkategorija, zastupljena je na površini od 524,67 ha, na terenima sa nagibom do 12°. Zahvaljujući povoljnoj nadmorskoj visini može se koristiti za uzgoj najčešće voćarskih i podređeno ratarskih kultura. Tla ove podkategorije zastupljena su na sljedećim područjima: na sjeveru oko naselja Vlahovići, Ramići, Katići i Jelačka, na sjeveroistoku oko naselja Stojčići, Mratinići i Polje, a u jugoistočnom dijelu oko Gunjana. Predstavljena je Distričnim smeđim dubokim i srednje dubokim tlima na filitima, škriljcima i glincima.

Zemljišta ograničena po uporabi

V kategorija je najzastupljenija, a zahvata 1.856,27 ha ili 12,7% ukupne površine. Ravnomjerno je zastupljena na cijelom prostoru općine (oko naselja Kreševski Kamen, Bjelovići, Trkovići, Vranc, Volujak, Drežnica, Crkvenjak i Crnički Kamenik) i uglavnom se koristi kao prirodne livade i pašnjaci, a manjim dijelom kao oranice u okućnicama. Tla ove kategorije nalaze se na terenima sa nagibom do 20°, a predstavljena su Rendzinama, Distričnim smeđim tlima na pješćarima i glincima te Kalkokambisolom.

VI kategorija

Tla ove kategorije zahvataju 707,21 ha ili 4,8% ukupne površine općine, na terenima sa nagibom do 30°, a predstavljena su vrlo plitkim i plitkim smeđim tlima na filitima, pješćarima i glincima, Rendzinama na dolomitu te Kalkokambisolom. Zastupljena je u središnjem dijelu općine oko Kreševa (Kotarac, Stojčići), na sjeveroistoku oko Bukve, na zapadu oko Drežnice, a na sjeveroistoku oko naselja Neradini i Handžići.

VII kategorija

Zahvata 240,81 ha ili 1,6% od ukupne površine općine, a zastupljena je na osam lokaliteta (Oštrička kosa, Celiča kravačne, oko naselja Koj sine te u blizini Crničkog Kamenika). To su uglavnom vrlo plitka tla, izrazito velike stjenovitosti. Najčešće se koriste kao pašnjaci

Kontaminacija zemljišta

Na osnovu postojećih podataka utvrđen je suvišak mangana u ukupnom obliku na devet lokaliteta: Mratinići, Koj sine, Pirin, Gunjani, Bukva, Katići, Tomići, Alagići i potez Popina-Crnički Potok. Međutim samo za jedan uzorak (Popina - Crnički Potok) konstatiran je suvišak

mangana i u ukupnom i u pristupačnom obliku (63,85mg/kg) i može se reći da je sadržaj mangana u kontaminirajućim dozama.

Treba napomenuti da je povećana pojava mangana u ukupnom obliku dosta česta na cijelom prostoru kantona i da je uglavnom vezana za teška glinovita i krečna zemljišta. Također je značajno da pristupačnost mangana za biljke u tlu može da varira i do 50 % u toku jedne godine.

Na lokalitetu Deževica sadržaj bakra je u suvišku kako u ukupnom tako i u pristupačnom obliku (11,31 mg /kg). Bitno je naglasiti da na području općine nije utvrđen sadržaj kobalta, kadmija i olova. Ovo ukazuje da prostor Općine ima zdrava zemljišta i predstavlja ekološki čisto područje gdje je moguće organizirati proizvodnju tzv. zdrave hrane.

Na području Općine nije konstatirana kontaminacija polutantima, te se može dati generalna ocjena da kisele kiše nisu imale utjecaj na zemljište.

Degradacija zemljišta

Inicirana je nepravilnom obradom zemljišta na terenima sa većim nagibom i nekontroliranom sječom šuma, a direktna posljedica je pojačana erozija.

Vrlo slaba erozija prisutna je na ravnim ili gotovo ravnim područjima Općine u riječnim dolinama Kreševke, Crničkog potoka i Vrenjka.

Lagana erozija se javlja na blagim padinama sa nagibom do 8 stupnjeva i gotovo ravnomjerno je raspoređena na cijelom prostoru Općine.

Umjerena erozija javlja se na obodnim dolinskim stranama, na terenima sa nagibom od 8 - 16 stupnjeva.

Jaka erozija zastupljena je na prostorima Bitovnje, Visočice, Inča, Lopate, Graščice i Berberuše na terenima sa nagibom od 16 - 30 stupnjeva.

Vrlo jaka erozija zastupljena je na terenima sa nagibom 30 - 65 stupnjeva u kanjonima Rijeka Željeznice i Nevre.

Poseban vid degradacije zemljišta predstavljaju klizišta. Vezana su uglavnom za terene sa glinovitim i laporovitim matičnim supstratom, a izazvana su najčešće neplanskom individualnom gradnjom i neplanskom sječom šuma. Na području Općine registrirana su sljedeća aktivna manja klizišta: Poljani, Bukva, prema Kotarcu i Crnički kamenik.

3.3.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Neracionalno korištenje zemljišta	Nedostatak provedbenih planova (Urbanistički plan, Regulacioni plan, Zoning plan). Neodržavanje privatnih posjeda. Nepostojanje agrarne politike koja podrazumijeva provođenje zakonskih okvira u svrhu planskog razvoja	Degradacija i destrukcija zemljišta. Trajni gubici zemljišta. Smanjenje poljodjelskih i šumskih površina. Izostanak funkcije zemljišta u obezbjeđenju hrane i života za ljude.	Uraditi provedbene planove. Utvrđiti stvarno stanje obradivog poljodjelskog i neobradivog zemljišta. Stimulirati stanovništvo na održavanje parcela – poticaji. Izraditi i usvojiti strategiju za zaštitu,

		<p>ruralnih i urbanih područja. Neplanska izgradnja. Nekontrolirano pretvaranje poljodjelskog i šumskog zemljišta u građevinsko. Uzgoj monokultura na istom zemljištu više godina uzastopno i kultura koje ne odgovaraju datom zemljištu i nadmorskoj visini. Neiskorištenost obradivih površina. Napuštanje stanovništva ruralnih područja zbog ekonomskih razloga.</p>		<p>upravljanje i korištenje zemljišta. Uspostavljanje sustava planske izgradnje i planske zaštite zemljišta. Raditi na osposobljavanju inspekcijских organa u cilju zaštite i korištenja zemljišta i prenijeti nadležnost inspekcija na općinski nivo vlasti. Preventivno djelovati kroz edukaciju i obrazovanje o problemu zagađenja zemljišta. Uzgoj kultura prilagoditi kvalitetu zemljišta uz potrebnu edukaciju.</p>
2.	Smanjenje raspoloživog poljodjelskog zemljišta	<p>Pretvaranje poljodjelskog zemljišta u građevinsko, odnosno u nepoljodjelske svrhe kroz urbanizaciju i izgradnju naselja i industrijskih kapaciteta i infrastrukture. Nedovoljna primjena zakona o poljodjelskom zemljištu sa aspekta zaštite i korištenja. Nedostatak mehanizacije.</p>	<p>Gubitak najplodnijih kategorija zemljišta. Smanjenje proizvodnje hrane i prihoda iz poljodjelske djelatnosti.</p>	<p>Prostornim i urbanističkim planovima spriječiti gubitke najplodnijih zemljišta. Intenzivirati racionalno korištenje zemljišta kroz edukaciju građana.</p>
3.	Prekomjerno korištenje mineralnih sirovina	<p>Neprovedeno geološko istraživanje. Nepoštivanje zakonskih propisa. Nedostatak stručnog kadra.</p>	<p>Ugrožavanje izvorišta. Trajni gubitak zemljišta. Stvaranje goleti. Pojava erozija i klizišta. Narušen ambijent.</p>	<p>Primjena zakonske regulative</p>

3.4. Korištenje, zaštita i upravljanje šumama i šumskim zemljištem

3.4.1. Stanje na području

Šume i šumska zemljišta, kao dobro od općeg interesa, uživaju posebnu brigu i zaštitu, kao osnovni prirodni resurs, čije se vrijednosti manifestiraju kroz ekološke, socijalne i proizvodne funkcije. Ekološke funkcije šuma manifestiraju se kroz bioraznolikost - zaštitu staništa, zaštitu zemljišta, zaštitu voda, klimatske - uključujući ulogu šuma kod vezivanja ugljika iz zraka. Socijalne funkcije su rekreacija, turizam, obrazovanje, istraživanje, obrana, zaštita objekata i infrastrukture. Ekonomske funkcije šuma su prihod od proizvodnje drveta i sekundarnih šumskih proizvoda. Sve pobrojane funkcije ukazuju na to da bez šuma nema života na zemlji.

Poslove gospodarenja šumama u privatnom vlasništvu nastavlja obavljati Ministarstvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo Kantona Središnja Bosna putem Kantonalne uprave za šumarstvo, a državnim šumama gazduje ŠGD "Srednjobosanske šume" d.o.o. Donji Vakuf. Prema teritorijalnom uređenju općina Kreševo sastavljena je od 4 gospodarske jedinice i to: „Crna Rijeka Fojnička“, „Lepenica Kreševo“, „Zahor Jasikovica“ i „Pogorelica Garež“.

Ukupna površina šuma i šumskih zemljišta na području Šumarije Kreševo iznosi 10 367,5 ha što čini oko 67 % ukupne površine općine Kreševo. Od ukupne površine šuma i šumskog zemljišta, 155,40 ha odnosno oko 1,5 % površine je minirano. Kada su u pitanju kategorije šuma, na području općine Kreševo najveći udio imaju visoke šume sa prirodnom obnovom koje se prostiru na površini od 6.757,60 ha te čine oko 65,1 % ukupne površine šuma i šumskog zemljišta. Najrasprostranjenije su visoke mješovite šume bukve i jele sa smrčom koje čine oko 64,7 % ukupne površine visokih šuma. Degradirane šume zauzimaju 301,30 ha što čini oko 2,9 % ukupne površine šuma i šumskog zemljišta na području općine Kreševo. Izdanačke šume se prostiru na površini od 2.089,20 ha i čine oko 20,2 % ukupne površine šuma i šumskog zemljišta na području općine. Goleti nepodesne za gospodarenje čine oko 2,2 % dok goleti podesne za gospodarenje čine 1,3 % ukupne površine šuma i šumskog zemljišta na području općine. Šumski zasadi odnosno kulture prostiru se na površini od oko 7,8 % odnosno 803,60 ha. Sporne površine odnosno uzurpacije čine oko 0,5 % ukupne površine šuma i šumskog zemljišta na području općine Kreševo.

Tabela 4. Površine šuma i šumskog zemljišta po kategorijama

Kategorije šuma	Ukupno (ha)	Ukupno (%)
Visoke šume sa prirodnom obnovom	6.757,6	65.1
Degradirane šume	301,3	2.9
Izdanačke šume	2.089,2	20.1
Goleti podesne za gospodarenje	131,0	1.3
Goleti nepodesne za gospodarenje	230,7	2.2
Šumski zasadi	803,6	7.8
Sporne površine (uzurpacije)	54,1	0.5
**Od ukupne površine šuma i šumskog zemljišta, 1,5 % površine je minirano		

Drvena zaliha na području Općine iznosi 1.983.269 m³ od čega 1.458.731 m³ ili oko 74% čine lišćari dok 524.538 m³ ili oko 26% čine četinari. Kod lišćara najrasprostranjenija je bukva, a kod četinara jela. Prosječna drvena zaliha lišćara iznosi 148,86 m³/ha, dok četinara iznosi 53,53 m³/ha, što ukupno iznosi 202,39 m³/ha.

Godišnji zapreminski prirast iznosi 41.420 m³, od čega 24.411 m³ ili oko 59% čine lišćari, dok preostalih 17.009 m³ ili oko 41% čine četinari. Ukoliko se napravi usporedba procentualnog zapreminskog prirasta zalihem jasno je vidljivo da četinari imaju veći prosjeni zapreminski prirast od lišćara.

Ukupni (desetogodišnji) etat na području Općine iznosi 333.010 m³, od čega 231.570 m³ čine lišćari i 101.440 m³ čine četinari. Dakle, prosječni godišnji etat na području Općine iznosi 33.301 m³. Ukoliko se etat (planirani obim sječe) usporedi sa godišnjim zapreminskim prirastom doći će se do podatka da se na području Općine planira sječa od oko 80% drvnog prirasta.

Stvarni prosječni (godišnji) obim sječa u periodu 2007. – 2012. godine iznosio je 34.545,5 m³ što čini oko 83% godišnjeg zapreminskog prirasta. Dakle, u periodu 2007.- 2012. godine ukupno je posječeno 207.273 m³, od čega je 178.334 m³ posječeno redovnim, 27.349 m³ sanitarnim, te 1.590 m³ bespravnim sječama.

Kada su u pitanju *šumskouzgojni radovi*, na području općine Kreševo se u prosjeku pošumi oko 25 ha godišnje, te se izvrši njega već postojećih zasada na površini od oko 40 ha.

Podaci o površini šuma, drvnoj zalihi i zapreminskom prirastu odnose se na stanje šuma u 2007. godini, jer je taksacija šuma na području općine provedena u tom periodu, a planski podaci su sadržani u šumskogospodarskoj osnovi koja vrijedi za period 2007.- 2016. godina.

Kategorije zemljišta šumskih površina

IV kategorija

Površine ove kategorije zastupljene su samo u području Visa na jugoistoku općine i zahvataju samo 3,18 ha ili 0,02% ukupne površine. To su uglavnom dosta duboka zemljišta, težeg teksturnog sastava (distrični kambisol na filitima).

V kategorija

Zahvata 2.382,32 ha ili 16,3% od ukupne površine, na cijelom području Općine (područja Volujka, Velikog srta, Hrnkaša, oko naselja Botunja i Poljani, područje Bakulje, Bogoševa, Graščice, Sredelj kose i Krnje jele). Tla ove kategorije predstavljena su distričnim i eutričnim kambisolima na filitima, pješčarima, glincima i laporovitim krečnjacima. To su dobra staništa mješovitih šuma smrče, jele i bukve. Površine ove kategorije omogućavaju gazdovanje šumama bez ograničenja i pružaju mogućnost visoke produkcije drvene mase.

VI kategorija

Ova kategorija zahvata površinu od 2.109,13 ha ili 14,4% ukupne površine. Kao i prethodna kategorija i nju karakteriziraju zemljišta na filitima i krečnjacima ali sa nešto manjom dubinom i većim nagibom, a mjestimično je izražena i stjenovitost (naročito na jedrim krečnjacima).

Površine ove kategorije zastupljene su na područjima Ječmenog brda, Meoršja, oko naselja Hodžići, Botunja, Pirin te na području brda Gradac i Radava.

Kao i na prethodnoj kategoriji od bioprodukcije zastupljene su čiste i mješovite šume smrče, jele, bukve i hrasta ali sa manjom produktivnošću.

VII kategorija

Je najrasprostranjenija i zauzima 6.366,08 ha ili 43,5% ukupne površine. Prema tipu, tla ove kategorije predstavljena su plitkim i vrlo plitkim Kalkokambisolima na jedrim krečnjacima i dolomitima, Rankerima na filitima i škriljcima te manje Distričnim kambisolima na filitima i škriljcima. Glavni ograničavajući čindbenici su nagib (do 40°), stjenovitost i mala dubina. Od bioprodukcije zastupljene su mješovite šume kao i u prethodnim kategorijama ali male produktivnosti. Ova kategorija je zastupljena na cjelom prostoru općine.

Neplodna zemljišta

VIII kategorija

Zahvata površinu od 8,73 ha ili 0,1% ukupne površine i vezana je za vrlo plitka tla na filitima i škriljcima u području planine Orlovac. Predstavljena je uglavnom litosolom. Glavni ograničavajući čindbenici su veliki nagib, stjenovitost i kamenitost.

3.4.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Bespravna sječa	Neprovođenje i neuređenost zakonske i podzakonske regulative. Nedostatak monitoringa. Loša gospodarska struktura. Loš odnos stanovništva i nedovoljno razvijena svijest. Nezaposlenost stanovništva – potreba za ogrjevom.	Narušavanje šumskih ekosistema. Erozija zemljišta i pojava klizišta. Materijalne štete. Stvaranje goleti. Pojava izdanačkih šuma. Ugrožavanje izvorišta.	Inicirati sa drugim općinama donošenje Zakona o šumama FBiH. Jačanje mjera sprječavanja bespravnih sječa. Kontrola i monitoring pristupa šumama. Pomoć socijalno ugoženim u obezbjeđenju ogrjeva - energenata. Povećanje svijesti javnosti o značaju šuma kao prirodnog bogatstva.
2.	Deponije različitog otpada na šumskim površinama	Navike stanovništva. Nemarnost djelatnika Šumarije.	Gubitak uloge šume kao objekta za zadovoljenje njezinog višefunkcionalnog korištenja. Zagađenje tla, vode, ugrožavanje zdravlja ljudi.	Uklanjanje divljih deponija. Efikasniji rad inspeksijskih službi. Uvođenje kaznenih mjera. Povećanje svijesti javnosti o značaju šuma kao prirodnog bogatstva.

3.	Šumski požari	Nemarnost lokalnog stanovništva. Neorganiziranost protivpožarne službe. Velike udaljenosti i nepristupačnost terena	Smanjenje površina pod šumama. Narušavanje ekosistema. Materijalne štete. Mogućnost zaraze. Nastanak erozije. Zakišeljavanje zemljišta. Opsanost po ljudsko zdravlje i imovinu.	Poduzimanje preventivnih mjera kao što su izgradnja puteva i uspostavljanje protupožarnih pruga i prepreka. Opremanje, obuka i vježbe za borbu protiv požara. Izrada planova preventive i borbe protiv požara u okviru planova upravljanja.
4.	Organizacija i povrat radilišta u prvobitno stanje	Nemarnost izvođača radova.	Sastojine ostaju u lošijem stanju u odnosu na prvobitno. Erozija zemljišta Smanjenje kvaliteta zalihe.	Povećati kontrolu i obilazak radnika na radilištu.
5.	Smanjenje ukupnog bujlnog i životinjskog fonda na području Općine	Povećan broj posjetioca/radnika, odnosno njihova povećana aktivnost.	Raseljavanje životinja usljed nedostatka hrane, prostora, mira i mogućnosti odgajanja mladih. Gubitak bioraznolikosti.	Utvrđiti kontrolne mehanizme u planu za upravljanje šumama. Kontrolirati pristup šumama, inspekcije.
6.	Miniranost šumskih površina	Ratna dešavanja u proteklom period.	Nepristupačnost šumskim područjima, što onemogućuje gospodarenje i upravljanje tim područjima.	Uklanjanje minsko-eksplozivnih sredstava i sanacija šuma i šumskih zemljišta
7.	Otvaranje područja usljed izvršavanja planskih aktivnosti	Loša gospodarska struktura stanovništva, Niska svijest stanovništva. Neadekvatan stav komunalne službe u kontekstu odlaganja otpada.	Lovokrađe. Bespravne sječe. Odlaganje otpada. Narušavanje krajolika. Uznemiravanje životinja.	Kontrola i monitoring šumskih područja. Edukacija lokalnog stanovništva. Adekvatno financiranje lokalne komunalne službe.
8.	Nedovoljno pošumljavanje i održavanje pošumljenih površina	Neodgovarajuće organizaciono-tehničke mjere u gazdovanja šumama. Nezainteresiranost za pošumljavanje.	Narušavanje šumskih ekosistema. Stvaranje goleti. Izdanačke šume. Ugrožavanje izvorišta. Pojava erozije.	Intenzivirati plansko pošumljavanje. Redovno održavanje pošumljenih površina.
9.	Pojava biljnih bolesti i insekata	Šumski požari. Neodgovarajuće gospodarenje šumama. Zapostavljanje šumskih zasada u pogledu njege i čišćenja zbog nedostatka	Ugrožavanje i degradacija šumskih ekosustava. Narušavanje krajolika. Sušenje stabala i propadanje šuma.	Poduzimanje preventivnih mjera što podrazumijeva sanitarne sječe i uspostavljanje šumskog reda. Stalni nadzor na terenu i brzo djelovanje u

---

		financijskih sredstava. Promjenjivi klimatski čimbenici.		otkrivanju i uništavanju uzročnika biljnih bolesti (monitoring šumskih ekosustava). Integrirana zaštita šuma.
--	--	--	--	---

3.5. Upravljanje otpadom

3.5.1. Stanje na području

Otpad sa područja općine Kreševa se odlaže na odlagalište komunalnog otpada „Dubrave“, koja trenutno predstavlja glavnu općinsku deponiju i koja potencijalno predstavlja najveći rizik za okoliš i zdravlje stanovništva. Upravljanje otpadom na području općine Kreševo povjereno je poduzeću JKP „Komunalno“ d.o.o. Kreševo, koje se nalazi u većinskom vlasništvu Općine Kreševo, a koje se bavi i održavanjem javnih površina.

Gradska deponija otpada „Dubrave“ se nalazi 5,5 km jugoistočno od centra grada Kreševo, na lijevoj strani regionalnog puta Kreševo - Tarčin. Naselja koja se nalaze su Vidosovići i Gunjani, koji se nalaze jugoistočno 2-3 km od same lokacije deponije. Deponija „Dubrave“ je otvorena 2003. godine. Na prilazu deponiji je postavljena rampa, kako bi se onemogućilo nelegalno odlaganje otpada. Česte su pojave dolaska romske populacije na deponiju, gdje prikupljaju određene otpadne materijale za dalju preprodaju, tako da time dolazi do raznošenja otpadnog materijala van same lokacije deponije. Deponija se nalazi u prirodnoj depresiji koja je okružena šumom i šumskim zemljištem. Površina parcele na kojoj se nalazi deponija iznosi oko 18 ha i državno je vlasništvo. Površina koju zauzima deponija Dubrave trenutno iznosi cca. 14.345 m².

Otpad se sakuplja, odvozi i odlaže na deponiju, razastire sa građevinskom mašinom jednom tjedno, a pokriva zemljom i drugim internim materijalom jednom mjesečno ili vremenski kraće u zavisnosti od potrebe.

Deponija Dubrave nema mogućnost selektivnog odlaganja. Nadzor zraka, površinskih voda, podzemnih voda, deratizacije i dezinfekcije i očevid o količinama i vrstama otpada se ne vrši. Na deponiju se, pored komunalnog otpada, odlaže građevinski, elektronički, životinjski, medicinski, auto otpad, opasni otpad iz kućanstava i druge vrste otpada. Ukupna količina odloženog otpada iznosi 57380 m³. Komunalno poduzeće koje upravlja deponijom ima potrebne dozvole za rad deponije kao privremene lokacije odlaganja otpada, do izgradnje regionalne deponije.

Prema Planu prilagođavanja upravljanja otpadom za deponiju komunalnog otpada Općine Kreševo predviđena je sanacija postojeće deponije komunalnog otpada u narednih pet godina sa obuhvatom od 5.548 stanovnika (prema Zavodu za statistiku FBiH od 2011. godine). Obuhvat pokrivenosti odvoza smeća je 85%, a prema procjeni za 5 godina pokrivenost teritorije općine bi trebala biti 95%.

Prilikom uređenja postojeće deponije, ukupan odloženi otpad će se premiještati, pri čemu će se vršiti izdvajane korisnih materijala (staklo, plastika, tvrda plastika). Veliki dio metala i aluminijske ambalaže je izdvojen od stane ilegalnih sakupljača sekundarnih sirovina.

Plan sakupljanja otpada za općinu Kreševo postoji i sakupljanje otpada se vrši jednom tjedno iz svih dijelova općine (urbanih i ruralnih dijelova). Tijekom 2014. godine, na području općine Kreševo nabavljen je 51 kontejner i 155 kanti za razdvajanje otpada.

Vlasnici privatnih objekata uglavnom su snabdjeveni kantama za smeće. Kamion namijenjen za odvoz otpada je star i dotrajavao. Postojeća oprema je takva da prijete kvarovima i nemogućnošću pružanja usluga, što može dovesti do prekida davanja usluge, te katastrofalnih posljedica naročito u ljetnom periodu. Postojeći kontejneri su kapaciteta 1,1 m³. Kante su zapremine 120 i 240 litara. Pokrivenost pružanja usluga je od 50-100%.

Da bi se poboljšalo stanje upravljanja otpadom na području općine Kreševo potrebno je povećati broj kontejnera, kako bi se cjelokupnom stanovništvu omogućilo da odlaže otpad na za to predviđena mjesta, uspostaviti tzv. "zelene otoke", uspostaviti centre za kabasti otpad, centre za reciklažu. Potrebno je omogućiti stanovništvu da selektivno prikuplja otpad. Potrebno je izvršiti edukaciju stanovništva, jer je stanovništvo prilično needucirano. Potrebno je privatne investitore obvezati da samostalno nabave i predvide lokacije za kontejnere, još u fazi gradnje objekta, što bi se uvjetovalo izdavanjem lokacijskih dozvola.

Pored gradske deponije na području općine Kreševo postoji oko 20 divljih deponija. Divlje deponije se povremeno saniraju iz općinskih sredstava proračuna, na inicijativu nevladinih organizacija i mjesnih zajednica.

Općina Kreševo u suradnji sa Švedskom agencijom za razvoj i suradnju (Sida) provodi projekat upravljanja čvrstim otpadom u okviru kojeg je, tijekom 2014. godine, nabavljen 51 kontejner i 155 kanti za razdvajanje otpada, koji će biti smješteni na zelene otoke kojima će biti pokriveno područje naseljenog mjesta Kreševo, Vranc, Kojšina, Troska i Resnik. U tijeku 2015. godine bit će nabavljeno i novo vozilo za prikupljanje i odvoz komunalnog otpada. Dugoročni plan predviđa i izgradnju tzv. "komunalnog dvorišta", odnosno mjesta gdje će se razvrstani otpad reciklirati i iskoristiti.

3.5.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Nekontrolirano odlaganje svih vrsta otpada	Nemarnost stanovništva. Niska ekološka svijest građana. Nemarnost djelatnika Šumarije.	Pojava velikog broja divljih deponija Zagađenje okoliša. Utjecaj na zdravlje ljudi i ekosustave. Moguća pojava i širenje zaraza i epidemija.	Informiranje i edukacija stanovništva o problematici otpada Uvođenje kaznenih mjera za počinioc Bolja povezanost inspekcije i sudova za prekršaje
2.	Divlje deponije	Niska ekološka svijest građana.	Zagađenje zemljišta i voda. Utjecaj na zdravlje ljudi i ekosustave. Moguća pojava i širenje zaraza i epidemija	Uklanjanje divljih deponija i rekultivacija terena Uvođenje kaznenih mjera za počinioc Bolja povezanost inspekcije i sudova za prekršaje Informiranje i edukacija stanovništva o problematici otpada.
3.	Neuređeno sakupljanje i sortiranje otpada	Nepostojanje sustava reciklaže. Nedostatak financijskih sredstava. Nedovoljna	Neiskorištavanje sekundarnih sirovina. Bepostrebno povećanje čvrstog otpada na deponiji.	Uspostaviti sustav odvojenog prikupljanja otpada i reciklaže. Osposobiti komunalno

---

	osposobljenost komunalnog poduzeća - nedostatak radne snage, opreme i financijskih sredstava.		poduzeće. Informiranje i edukacija građana o problematici otpada i značaju reciklaže.
--	---	--	---

3.6. Zaštita bioraznolikosti, prirodnog i kulturno-povijesnog naslijeđa

3.6.1. Stanje na području

Bioraznolikost

Biološki resursi, njihova raznolikost i njihovo očuvanje od velikog su značaja za opstanak ljudskog društva i samog održanja života na zemlji, kako šire, tako i na području općine Kreševo.

Svojim zemljopisnim i klimatskim položajem, kao i reljefom, Općina ima veliku raznolikost ovog resursa, tako ima i uvjete za očuvanjem raznolikosti istog, koji u mnogočemu može pridonijeti razvitku općine Kreševo.

Iako je usred izraženog i povećanog korištenja prirodnih resursa došlo do opasnosti po nestajanje određenih vrsta, biozajednica i promjene postojećih zajednica, nije kasno, a i obveza je prema budućim naraštajima planskim dokumentima zaštititi i očuvati postojeće.

Kako su dvije trećine općine Kreševo pokrivene šumom, šumskim zemljištem i visokim pašnjacima, a ostalo poljodjelskim i građevnim zemljištem, velika je raznolikost bioloških resursa koji se protežu od 500 do 1700 metara nadmorske visine.

Sastojine u šumi su uglavno sastavljene od mješovitih sastojina jele i bukve, jele, bukve, hrasta, graba i plemenitih lišćara, jele, bukve i smrče kao unesene vrste pošumljavanjem, bukve i graba i ostalih lišćara.

Za očuvanje bioraznolikosti važno je pomenuti mješovitu sastojinu jele i hrasta koja se pojavljuje u jednom dijelu, rijetka je i potrebno je sačuvati prirodnom obnovom.

Od veoma rijetkih biljaka zastupljeno je stanište *Daphne blagayana Freyer* - Blagajev likovac na koju treba obratiti posebnu pozornost.

Na području općine Kreševo velika je zastupljenost i raznolikost biljnih vrsta kako drvenastih, tako grmolikih i zeljasti, od kojih je u mnogome zastupljeno ljekovito bilje.

Ljekovite biljne vrste na području općine Kreševo:

Abdovina, <i>Sambucus ebulus</i>	Dimnjača, <i>Fumaria officinalis</i>
Anđelika, <i>Arhangelica officinalis</i>	Divizma, <i>Verbascum thapsus</i>
Artičoka, <i>Cynara cardunculus</i>	Divlji kesten, <i>Aesculus hippocastanum</i>
Bokvica širokolisna, <i>Plantago major</i>	Divlji luk, <i>Allium ursinum</i>
Bokvica uskolisna, <i>Plantago lanceolata</i>	Djetelina crvena, <i>Trifolium pratense</i>
Borovnica, <i>Vaccinium myrtillus</i>	Djetelina bijela, <i>Trifolium repens</i>
Brđanka, <i>Arnika montana</i>	Dobričica, <i>Glehoma hederacea</i>
Breza, <i>Betula pendula</i>	Dupčac, <i>Teucrium chamaedrys</i>
Broćika, <i>Galium verum</i>	Gavez, <i>Symphytum officinale</i>
Bršljan, <i>Hedera helix</i>	Gladiška, <i>Ononis spinosa</i>
Brusnica, <i>Vaccinium vitis idaea</i>	Glog, <i>Crataegus monogyna</i>
Crvotočina, <i>Lycopodium clavatum</i>	Hmelj, <i>Humulus lupulus</i>
Čičak, <i>Arctium lappa</i>	Hren, <i>Armoracia rusticana</i>
Čkalj, <i>Cnicus benedictus</i>	Iđirot, <i>Acorus calamus</i>
Čubrić, <i>Satureja hortensis</i>	Imela, <i>Viscum album</i>
Čuvarkuća, <i>Sempervivum tectorum</i>	Islandski lišaj, <i>Cetraria islandica</i>

Iva, <i>Teucrium montanum</i>	Odoljen, <i>Valeriana officinalis</i>
Jagoda šumska, <i>Fragaria vesca</i>	Oman, <i>Inula helenium</i>
Jagorčevina, <i>Primula officinalis</i>	Paprat slatka, <i>Polypodium vulgare</i>
Jelenak, <i>Phyllitis scolopendrium</i>	Pastirska iglica, <i>Geranium robertianum</i>
Kaloper, <i>Tanacetum balsamita</i>	Pelin, <i>Artemisia absinthium</i>
Kamilica, <i>Matricaria chamomilla</i>	Perunika, <i>Iris germanica</i>
Kantarion, <i>Hypericum perforatum</i>	Petrovac, <i>Agrimonia eupatoria</i>
Kičica, <i>Centaureum umbellatum</i>	Pirika, <i>Agropyrum repens</i>
Kleka, <i>Juniperus communis</i>	Plućnjak, <i>Pulmonaria officinalis</i>
Kokotac, <i>Melilotus officinalis</i>	Podbjel, <i>Tussilago farfara</i>
Konjogriz, <i>Cichorium intybus</i>	Preslica, <i>Equisetum arvense</i>
Kopitnjak, <i>Asarum europaeum</i>	Ptičiji dvornik, <i>Polygonum aviculare</i>
Kopriva, <i>Urtica dioica</i>	Ranjenik pravi, <i>Anthyllis vulneraria</i>
Krika, <i>Anagallis arvensis</i>	Različak, <i>Centaurea cyanus</i>
Krušina, <i>Rhamnus frangula</i>	Ribizla, <i>Ribes nigrum</i>
Krvara, <i>Sanguisorba officinalis</i>	Rosopas, <i>Chelidonium majus</i>
Kunica, <i>Achillea millefolium</i>	Rusomača, <i>Capsella bursa pastoris</i>
Kupina, <i>Rubus fruticosus</i>	Rutvica, <i>Ruta graveolens</i>
Lanilist, <i>Linaria vulgaris</i>	Sapunika, <i>Saponaria officinalis</i>
Lazarkinja, <i>Asperula odorata</i>	Sena, <i>Cassia angustifolia</i>
Lijeska, <i>Corylus avellana</i>	Sljez bijeli, <i>Althaea officinalis</i>
Lincura, <i>Gentiana lutea</i>	Sljez crni, <i>Malva silvestris</i>
Lipa bijela, <i>Tilia tomentosa</i>	Smilje, <i>Helichrysum italicum</i>
Lipa crna, <i>Tilia platyphyllos Scop.</i>	Sporiš, <i>Verbena officinalis</i>
Ljubičica mirisna, <i>Viola odorata</i>	Srčanica, <i>Leonurus cardiaca</i>
Ljubičica trobojna, <i>Viola tricolor</i>	Srčanik, <i>Polygonum bistorta</i>
Macina trava, <i>Nepeta cataria</i>	Šipurak, <i>Rosa canina</i>
Majčina dušica, <i>Thymus serpyllum</i>	Tratinčica, <i>Bellis perennis</i>
Malina, <i>Rubus idaeus</i>	Trnjina, <i>Prunus spinosa</i>
Maslačak, <i>Taraxacum officinale</i>	Uva, <i>Arctostaphylos uva-ursi</i>
Matičnjak, <i>Melissa officinalis</i>	Verem, <i>Mentha pulegium</i>
Mrazovac, <i>Colchicum autumnale</i>	Vidac, <i>Euphrasia officinalis</i>
Nana paprena, <i>Mentha piperita</i>	Vrijesak, <i>Calluna vulgaris</i>
Neven, <i>Calendula officinalis</i>	Zečja stopa, <i>Geum urbanum</i>
Očajnica, <i>Marrubium vulgare</i>	Zova, <i>Sambucus nigra</i>

Šumom i šumskim zeljištem područja općine Kreševo gazduje Šumsko gospodarsko društvo "Šume Središnje Bosne" - Šumarija Kreševo.

U tijeku je procedura utemeljenja lovišta temeljem važećih zakonskih propisa, kao i lovačkih organizacija, a samim tim i izrada lovnogospodarskih planova.

Tijekom proteklih godina, sklopom svih nesretnih okolnosti koje su se dešavale na ovim prostorima, došlo je do narušavanja lovišta, ali pošto je ovaj resurs obnovljiv, polako se vratila brojnost određenih vrsta divljači.

Najvažniju pozornost treba obratiti na održivost staništa Velikog tetrijeba gluhana –*Tetrao urogallus* L.

Divljač na području općine Kreševo: mrki medvjed (*Ursus arctos*), vuk (*Canis lupus*), srna obična (*Capreolus capreolus*), zec (*Lepus lepus*), divlja mačka (*Felis silvestris*), divlja svinja (*Sus scrofa*), lisica (*Vulpes vulpes*), vjeverica (*Sciurus vulgaris*), mala lasica (*Mustela nivalis*), velika lasica (*Mustela erminea*), vidra (*Lutra lutra*), škanjac mišar (*Buteo buteo*), jastreb kokošar (*Accipiter gentilis*), golub grivnjaš (*Columba palumbus*), grlica (*Streptopelia turtur*), sova buljina / ušara (*Bubo bubo*), lještarka (*Tetrastes bonasia*), gavran (*Corax corax*).

Na području Općine prisutan je i veliki broj jestivih gljiva, kao što su:

- Pravi Vrganj – *Boletus edulis*
- Borov Vrganj – *Boletus pinicola*
- Proljetni vrganj – *Boletus aestivalis*
- Djed – *Leccinum skabrum*
- Turčin - *Leccinum quercinum*
- Lisičarka – *Cantharellus cibarius*
- Mlječnica – *Lactarius piperatus*
- Blagva – *Amanita caesarea*
- Sunčanica – *Macrolepiota procera*
- Kuštrava sunčanica – *Macrolepiota rhacodes*
- Rujnica – *Lactarius deliciosus*
- gnoištarke, smrčci, bukovača, puhare i dr.

Planom zemljoradničke zadruge planiran je i otkup sporednih šumskih proizvoda, a ujedno i edukacija na očuvanju, sakupljanju i uporabi.

Planovi općine, gospodarskih društava i svih udruženja građana vezanih za očuvanje biološke raznolikosti usmjereni su na: zaštitu i očuvanje ekosustava, educiranje građana, primjenu zakonskih odredbi, pojačani inspekcijski nadzor, utvrđivanje zaštitnih zona, utvrđivanje zaštite biljnih i životinjskih vrsta, kontrolirano branje ljekovitog bilja, gljiva i ostalih plodova šume, trajno praćenje pojave štetočina, uzroka pojave i poduzimanje mjera zaštite, održavanje biološke ravnoteže, zaštitu i očuvanje krajobraza, očuvanje ribljeg fonda, zaštita riječnog raka, uređenje putova i staza, te nelegalno deponovanje otpada i jalovine.

Prirodno naslijeđe

U važećoj prostorno-planskoj dokumentaciji na području općine, kao zaštićeno područje izdvojen je prostor planine Bitovnje i to u PP RBiH, kao Regionalni park, a u PP Kantona Središnja Bosna kao Zaštićeni krajolik.

Regionalni park prirode „Bitovnja“, stupanj zaštite II-IV

Jedinstvena prirodna ljepota i skladna cjelina šuma, livada, planinskih vrhova, uvala, klisura i drugih prirodnih fenomena.

II stupanj zaštite

primjenjuje se samo za područja povremeno naseljena ili područja gdje se dozvoljavaju primarne gospodarske djelatnosti (ispaša za stoku i sl.), zatim planinarenje, lov, ribolov, sport (bez posebnih tehničkih uređaja) i sl. Ovaj stupanj zaštite može se dati i površinama za naučne opite, zonama koje imaju značaj za stabiliziranje vlage u ekologiji kraja (zaštita od erozije i klizanja, rezervati pitke vode) i sl.

IV stupanj zaštite

se primjenjuje za stalno naseljena područja koja imaju prije svega poljodjelsku, šumarsku i turističku namjenu. Na ovim područjima ograničava se razvoj svih onih djelatnosti koje negativno utječu na ekologiju područja kao i njegove podobnosti za rekreaciju.

Ovaj stupanj zaštite dopušta razvoj naselja, objekata i drugih gradnji poptrebitih za ekonomski uspješan turistički razvoj, ali bi njihov raspored i kapacitet trebalo sa velikom pažnjom uskladiti sa raspoloživim prirodnim mogućnostima i ograničenjima. Veća zaštićena

prirodna područja često imaju zone različite namjene i značaja, pa prema tome i različite zaštitne režime.

Zaštićeni krajolik „Pogorelica-Bitovnja“

Kategorija II

IUCN kategorija: VI

Područje planina Pogorelice i Bitovnje je u geološkom i florističko-vegetacijskom smislu nastavak područja planine Vranice. Osim vrlo sličnih ekosustava odlikuje se i pojavom vrsta uvjetovanih klimatskim uticajem modifikovane planinske submediteranske klime, jer se područje nalazi na klimatskoj granici. Sa stanovišta pejzažne vrijednosti područje ima sve karakteristike za park prirode.

I u Prostornom planu općine Kreševo se zadržava planirana kategorija zaštite. Na ovaj način se nastavlja proces prostorne zaštite zacrtan PP BiH i PP Srednjobosanskog kantona/županije.

Kulturno-povijesno naslijeđe

Kreševo sa njegovom okolicom je vrlo bogato kulturno-povijesnim naslijeđem, od ilirskog perioda, antičkog, srednjeg vijeka, osmanskog, austro-ugarskog perioda, sve do dana bliske prošlosti.

Već davno su otkriveni lokaliteti na kojima su se nalazila staništa, gradine ilirskih žitelja koji su ovdje obitovali.

Prije nekoliko godina vršena su arheološka istraživanja pri čemu su identificirani ostaci jedne antičke građevine (vile rustike) na lokaciji u blizini Paškine kave (Simundića kuće), katastarski lokalitet Gromile. Na prostoru Zida otkriven je gradski vodovod koji je prolazio prostor pomoćnih igrališta. Na prostoru Gromile, kod kuće Medić Rade otkriveni su zidovi koji se i sada nalaze i stoje na bankini i idu ispod putne prometnice. Tu su pronađeni i ostaci reprezentativne građevine, najvjerojatnije bazilike iz doba kasne antike. Tu je taj dio zidanog objekta devastiran i sačuvana su dva tokarena stubića, nekoliko sedrenih profilisanih elemenata i ugaoni temeljni kameni blok od breče. U neposrednoj blizini zgrade Općine stoji jedan profilisani kameni blok iz antičkog perioda. U selu Vrancima do šezdesetih godina prošlog stoljeća postojali su tragovi dionice putne prometnice u duljini od 200 metara koja je devastirana. U muzeju Franjevačkog samostana čuva se značajan broj arheoloških lokaliteta iz vremena antičkog perioda, a svakako i vremena prethistorije.

Iz vremena srednjeg vijeka sačuvan je značajan broj kulturno-povijesnog naslijeđa.

Na prostoru općine Kreševo nalazi se oko 30 manjih i većih nekropola stećaka iz vremena kasnog srednjeg vijeka. Jedan manji broj je nakon II svjetskog rata devastiran, a nalazili su se oko samog grada Kreševa, Vranaka i drugim lokalitetima. O istim se ne vodi računa. Tri nekropole Deževice, Crnići i Pod-Crkvenjak (Komari) proglašeni su nacionalnim spomenikom. Nekropola u Komarima nalazi se jednim dijelom (29 stećaka) na prostoru dijela katoličkog groblja koji su u većem broju od vremena prije dvadesetak godina podložni devastaciji zbog skućenog prostora pri novim ukopima. Kao posljedica toga, nekropola je ugrožena. U proceduri za proglašenje nacionalnim spomenikom nalazi se nekropola kod Paškine kave.

Na prostoru Bodema, iznad zapadne strane grada, nalaze se sačuvani ostaci srednjovjekovne utvrde u kojoj se nalazila i palača kralja Tomaša. Utvrda je proglašena za nacionalni spomenik. Bilo je više pokušaja njenog istraživanja, ali bez rezultata.

Crva i Franjevački samostan nastao u drugoj polovici 14. st. ima svoje postojanje i djelovanje u kontinuitetu, sve do današnjih dana. Bili su predmet rušenja i paljenja, ali i obnavljanja i restauracije i nove gradnje. Crkva i Franjevački samostan sa pokretnim dobrima su proglašeni nacionalnim spomenikom. To je najstarija sačuvana institucija iz vremena srednjeg vijeka zajedno sa samostanima u Fojnici i Kraljevoj Sutjeski.

U selu Vrancima nalazi se nekoliko stambenih objekata staro-bosanske arhitekture koji su stavljeni pod zaštitu. Tu se nalazi i stari zidano most („Rimski most“) neidentificiranog vremena nastanka, a predstavlja i najstariji zidani objekt na području Općine koji je sačuvan u izvornom i autentičnom obliku. Most se nalazi pod zaštitom države – nacionalni spomenik. Tu se nalaze i tahte, crkvena zvona iz 16. st. koja su bila u crkvi do auto-ugarske okupacije, kada su postavljena. To je ujedno i najstariji kovani predmet kojeg su skovali kreševski glasovoti kovači, a tahte su zamijenile uporabu crkvenih livenih zvona koje su turske vlasti zabranile.

Na zapadnoj periferiji grada nalazi se Svetište Majke Božje „Pod špiljama“, nastalo u vrijeme haranja kuge u drugoj polovici 18. st., kada je imalo funkciju liječničke ordinacije na otvorenom gdje su kreševski franjevci liječili bolesne. U Svetištu se liječili od kuge franjevci fra Franjo Gracić fra Mato Nikolić koji je i prvi diplomirani liječnik, kirurg i farmaceut i koji je utemeljio i prvu ljekarnu u franjevačkom samostanu 1813. godine. Pored toga, Svetište je imalo i sakralnu funkciju, održavanja svetih misa za blagdan Sv. Ane (26. srpanj) te pučke molitve „devetnice“. Svetište je zadržalo sakralnu funkciju i nalazi se u proceduri za proglašenje nacionalnim spomenikom.

U selu Deževicama nalazi se Svetište „Voda svetog Jakova“ (Markijskog), povijesna ličnost, koji je tu boravio i obnašao dužnost vikara Bosanske vikarije. Svetište se nalazi u proceduri za proglašenje nacionalnim spomenikom.

U dolini Vranačke rijeke, padinama Lakića nalazi se još jedno Svetište „Jastrebine“ koje je prije nekoliko godina obnovljeno i stavljeno u sakralnu funkciju.

U neposrednoj blizini visoravni i planine Bitovnja nalazi se grob, spomenik hajdučkom harambaši Ivanu Bušiću – Roši koji je ličnost Andrićeve pripovjetke „Ispovijed“ i povijesna ličnost koji je djelovao u 18. st. na ovim prostorima i gdje je umro. Spomenik je podignut prije desetak godina.

U gradskom groblju Ograđe ukopane su značajne ličnosti kulturnog i javnog značaja, fra. Grgo Martić i geolog Dragutin Lermaniz Požege koji je u Kreševu istraživao rude u vrijeme prije i u toku I svjetskog rata kada je tu umro.

Iz vremena bliske povijesti, u selu Polju nalazi se Partizansko groblje koje je većim dijelom devastirano. U selu Bukva nalazi se grob, spomenik narodnom heroju iz II svjetskog rata Gliši Jankoviću o kome brinu seljani.

Na padinama Inača nalazi se spomen ploča, na mjestu stradanja istaknutog političara BiH i SFRJ Džemala Bijedića. Spomen ploča je jedna od markacionih točaka određenih planinarskih staza, te se može reći da o spomen obilježju brinu samo planinari PD „Bitovnja“.

Kreševo, grad, čaršija, sa rijetko sačuvanom starobosanskom arhitekturom s kraja 17. i početka 18. st. proglašen je nacionalnim spomenikom.

Sačuvana su 4 važna građevinska objekta:

- kuća fra Augustina Kristića, etnologa, povijesničara, koji je učinio značajan doprinos za Kreševo. Kuća je u vlasništvu obitelji Buljan koja je u cjelosti obnovljena i zadržala je u najvećoj mogućoj mjeri izvorni i autentičan izgled, te spada u red najstarijih građevinskih objekata.
- Stara kuća obitelji Bošnjak, sada u vlasništvu Lucije Čujić koja je najvjerojatnije podignuta pred kraj bosanske samostalnosti ili prvim godinama osmanske vlasti. Nažalost, objekt je pretrpio velike izmjene, tako da nema nikakvih autentičnih dimenzija i izgled, izuzev zidova debelih 60 cm.
- Dvije obiteljske kuće kreševskih franjevaca, liječnika fra Franje Gracića i fra Mate Nikolića koji su radili i djelovali u drugoj polovici 18. i prvoj polovici 19. st. Nažalost, nije posvećena posebna pažnja za očuvanje objekata u cilju njihovog stavljanja u javnu funkciju i uvrštavanje u važnije spomenike kulture vezane za djelovanje najstarijih medicinara.

U Kreševu se nalaze sačuvana 4 građevinska objekta iz vremena austro-ugarske vladavine. To su dva stambena objekta koje održavaju privatni vlasnici – bivša djevojačka škola, sada zgrada Općine i tvornica ćilima „Ćilimara“, u vlasništvu obitelji Buljan. Objekt je stariji od sto godina i nema nikakvu funkciju, izuzev što se u spratnom dijelu koristi jedan stan za stanovanje. Objekt je u reševnom stanju. Trebalo bi poduzeti odgovarajuće mjere i uz aktivno sudjelovanje vlasnika tog objekta, zaštititi objekt i staviti u odgovarajuću funkciju koja bi osigurala njegovu održivost.

Neophodno je povestiti više pažnje očuvanju kulturno-povijesnog naslijeđa. Kulturno-povijesno naslijeđe treba posmatrati ne samo kao važan segment povijesti, već i kao sadržaj turističke ponude u razvoju turizma.

3.6.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Gubitak staništa pojedinih vrsta (npr. tetrijeba)	Degradacija ekosustava. Nemaran odnos ljudi prema prirodi. Nedovoljna informiranost i znanje građana o značaju prirodnih vrijednosti. Materijalni interes.	Narušavanje biološke ravnoteže. Gubitak pojedinih vrsta.	Poštivanje i primjena zakonske regulative. Informiranje i edukacija građana o značaju prirodnih vrijednosti. Pojačati inspekcijski nadzor.

2.	Ugroženost biljnih i životinjskih vrsta, te gljiva	Nesavjesno uništavanje. Eksploatacija pojedinih vrsta. Nestručno branje gljiva i ljekovitog bilja. Krivolov. Needuciranost i nizak nivo ekološke svijesti. Neprovođenje zakonskih propisa.	Nestanak pojedinih vrsta	Poštivanje i primjena zakonske regulative. Zaštita i očuvanje pojedinih vrsta. Informiranje i edukacija stanovništva o značaju očuvanja bioraznolikosti. Pojačati inspekcijski nadzor.
3.	Nedovoljna zaštićenost pojedinih vrsta	Neprovođenje zakonskih propisa.	Gubitak pojedinih vrsta i staništa.	Primjena zakonskih propisa. Zaštita pojedinih vrsta, posebno ugroženih.
4.	Eksploatacija pojedinih vrsta	Nestručno i prekomjerno branje pojedinih vrsta biljaka i gljiva. Krivolov.	Smanjenje ili nestanak pojedinih vrsta.	Poštivanje i primjena zakonske regulative. Informiranje i edukacija o značaju očuvanja bioraznolikosti. Pojačati inspekcijski nadzor.
5.	Nedovoljna zaštita prirodnog naslijeđa	Neprovođenje zakonskih propisa. Nedovoljna zakonska i podzakonska regulativa. Nedovoljno uspostavljanje i provođenje mjera zaštite očuvanja prirodnih vrijednosti. Nebriga relevantnih institucija. Nedostatak financijskih sredstava.	Devastacija prirodnih vrijednosti. Propadanje pojedinih prirodnih vrijednosti.	Unapređenje zaštite prirodnih vrijednosti. Provođenje mjera zaštite i očuvanja prirodnih vrijednosti.
6.	Nedovoljna zaštita kulturnih dobara (građevina, spomenika, itd.)	Neprovođenje zakonskih propisa. Nedovoljna zakonska i podzakonska regulativa. Nedovoljno uspostavljanje i provođenje mjera zaštite očuvanja kulturno-povijesnih dobara. Nebriga relevantnih institucija. Nedostatak financijskih sredstava.	Propadanje kulturno-povijesnih dobara. Neiskorištenost potencijala kulturno-povijesnih dobara u svrhu razvoja turizma.	Provođenje mjera zaštite kulturno-povijesnih dobara.

3.7. Korištenje, zaštita i upravljanje prostorom i zelenim površinama

3.7.1. Stanje na području

Korištenje, zaštita i upravljanje prostorom

Na temelju Prostornog plana Općine Kreševo, koncepcija prostornog organiziranja općine Kreševo bazira se na policentričnom razvojnom modelu, na prostorno funkcionalnoj i uravnoteženoj mreži centara, sa međusobno usuglašenim razmještajem centralnih funkcija i stanovanja te radnih i drugih djelatnosti.

U okviru realnih mogućnosti, želja je formirati mrežu centara, koja će omogućiti racionalno korištenje raspoloživih resursa, uravnoteženi razvoj gospodarskih i drugih djelatnosti te ravnomjerniji razvoj cjelokupnoga područja općine Kreševo.

Po općinskoj Odluci o građevnom zemljištu (broj odluke 01-02-877/07 od 28.6.2007) građevno zemljište se dijeli u IV zone i to:

I ZONA: Grad Kreševo sa svojim užim urbanim područjem kao naselje gradskog karaktera centar općine

Urbano područje naseljenog mjesta Kreševo.

II ZONA: Urbana područja koja se nalaze neposredno uz regionalni put Kreševo-Kiseljak - urbano područje drugog reda

Urbana područja uz regionalni put Kreševo-Kiseljak su naseljena mjesta: Troska, Stojčići, Polje, Resnik, Komari i Alagići

U drugu zonu uključuju se sve parcele iz III zone udaljene od regionalnog puta R 443-a, R 443 150 m.

III ZONA: Ostala naseljena mjesta

Ostala naseljena mjesta

Bjelovići, Botunja, Bukva, Crkvenjak, Crnički Kamenik, Crnići, Deževica, Drežnice, Gunjani, Kojšina, Kreševski Kamenik, Lipa, Mratinići, Pirin, Poljani, Rakova Noga, Ratkovići, Vidosovići, Vodovoji, Volujak, Vrancići, Zvizd.

IV ZONA: Ostala područja općine koja nisu obuhvaćena prethodnim zonama - urbana područja četvrtog reda

Ostala područja općine Kreševo koja nisu obuhvaćena I, II i III zonom predstavljaju zemljište IV zone.

Općinski centar

Sama jezgra je zaštićeno područje - Odlukom komisije proglašeno je nacionalnim spomenikom. Nacionalni spomenik čine svi objekti koji se nalaze uz ulicu fra Grge Martića, objekti smješteni uz ulicu Obala i pojedinačni objekti u mahali.

Sekundarni centar

Ulogu sekundarnih centara preuzet će naseljena mjesta II reda kao naselja gradskog karaktera. Ta naselja trebaju u znatnoj mjeri rasteretiti pritisak na općinski centar, preuzimajući određeni dio funkcija. To bi istovremeno bila mjesta u kojima bi se razvijale različite proizvodne i uslužne djelatnosti malog biznisa, koje po svome karakteru ne moraju biti locirane u općinskom centru. Planska decentralizacija urbane opreme u odgovarajućim

centrima, s jedne strane, stvarala bi pretpostavke za povratak stanovništva da živi u svojim ranijim mjestima boravka.

Tercijarni centri

Treći nivo centraliteta predstavljaju tercijarni centri kao buduća žarišta urbanizacije, modernizacije i oživljavanja kućne radinosti, kao i poljoprivredne proizvodnje i proizvodnje u oblasti stočarstva i malog gospodarstva. Ovu funkciju bi trebala preuzeti naselja III reda. Da bi ostvarivali svoju predviđenu ulogu, ta naselja bi trebala posjedovati odgovarajuće demografske potencijale. Osim toga, i neophodne urbane sadržaje koji bi omogućili ostvarivanje odgovarajuće funkcije radi osiguranja ravnomjernije urbanizacije.

Analiza prostorne distribucije naselja pokazuje da su naselja na području općine Kreševo neravnomjerno razmještena. Neravnomjerna disperzija naselja na području Općine otežava prelazak postojećeg sustava naselja u policentričan sustav naselja.

Osnovna karakteristika dosadašnjeg razvoja naselja na području općine Kreševo je polarizacija općinskog centra i smanjenje broja stanovnika sela. Ako bi se dosadašnji trendovi nastavili došlo bi do pražnjenja sela i koncentracije pučanstva u centru Općine i na prostoru uz regionalne ceste. Da bi se zaustavilo pražnjenje sela potrebno je seoskom pučanstvu osigurati dobre uvjete za život i prihod koji će mu omogućiti visok standard života. Odsustvo brige za razvoj poljodjelstva (neatraktivnost ovog zanimanja) uzrokovalo je brz tempo deagrarizacije. Deagrarizirano pučanstvo napušta selo u potrazi za novim radnim mjestima. Za transformaciju sela potrebna je ekonomska i tehnološka reforma U ekonomskoj sferi to je transformacija sitnog isparcelisanog poljodjelnog posjeda u veće površine na kojima će se primjenjivati automatizirana poljodjelna proizvodnja (tehnološka reforma).

Razvoj poljodjelne djelatnosti (naročito zdrave hrane) i prehrambene industrije omogućio bi veću materijalnu dobit od poljodjelne proizvodnje i razvoj sela. Obradive površine u općini Kreševo iznose 3143,26 ha. Poljodjelske površine imaju dobar položaj u odnosu na naselja i prometnice ali su iste zapuštene. Pored razvoja poljodjelstva u centrima gravitacijskog područja planirani su pogoni malog gospodarstva koji će omogućiti nova radna mjesta. U planskom periodu društvena zajednica treba populacijski i funkcionalno jačati buduće centre gravitacijskog područja. U centrima treba razvijati funkcije na bazi prirodnih i stvorenih uvjeta. Da bi prostorno-vremenski približili sadržine društvene infrastrukture pučanstvu gravitacijskog područja u centrima II nivoa planira se matična osnovna škola, zdravstvena ambulanta, ljekarna, društveni dom sa univerzalnom salom za prikazivanje kino projekcija i održavanje kulturnih manifestacija ispostava PTT-a i banke, policijska postaja, dječiji vrtić, zanatske usluge, trgovina za svakodnevne i povremene potrebe i ugostiteljski objekti.

U centrima III nivoa planira se područna škola, zdravstvena ambulanta, zanatske usluge, trgovinske radnje, ugostiteljski objekti i ispostava PTT-a i banke.

Izgradnjom odgovarajućih sadržina društvene infrastrukture smanjila bi se razlika u životnom standardu između sela i grada.

Ruralna područja naselja u planskom periodu treba da prerastu u urbanizirano selo u kome će njegovi stanovnici imati sve pogodnosti malih sredina ali i elemente urbaniteta.

Kriteriji na osnovu kojih su utvrđeni centri I, II i III nivoa su sljedeći:

- da naselje ima porast broja stanovnika za duži vremenski period
- da naselje ima odgovarajuće sadržinae društvene infrastrukture
- da naselje ima dobru prometnu povezanost sa okruženjem i širim područjem
- i da ima više od 500 stanovnika.

Neki centri ne zadovoljavaju sve kriterije međutim zbog svog prostornog položaja treba ih prioritetno jačati da bi se ostvario policentričan model sustava naselja.

Grad Kreševo je administrativni, kulturni i gospodarski centar općine i centra I nivoa. Prigradska su naselja grada Kreševa su Troska, Resnik (novoformirana naselja), Polje i Stojčići. Svi navedeni centri II i III nivoa su dobro prometno povezani sa naseljima gravitacijskog područja, te širim okruženjem, izuzev Botunje.

Prostornim Planom Općine Kreševo urbano područje je utvrđeno za grad Kreševo i naselja Troska, Polje, Stojčići, Resnik i Alagići i dijelom Komari koja su svojim izgrađenim strukturama prostorno povezana odnosno, naslanjaju se na urbano područje Kreševa. Za sva ostala naselja i centre gravitacijskog područja utvrđeno je građevno zemljište van urbanog područja.

Prostornim planom Općine Kreševo u granici naseljenog mesta sa brojem stanovnika većim od 1000, utvrđeno je građevno zemljište gdje se usmjerava dalja izgradnja. Građevna zemljišta naselja , ruralna područja, u planskom periodu treba da prerastu u urbanizirana sela, u kojem će stanovnici imati sve pogodnosti manjih sredina, ali i elemente urbaniteta koji omogućuju kvalitetniji život .

Gustine naseljenosti urbanih područja i građevnih zemljišta van urbanih područja su male. U planskom periodu treba povećati gustinu naseljenosti smanjenjem veličine parcele, a izgradnju novih objekata treba interpolirati u postojeće izgrađene površine urbanih područja i grđevnih zemljišta naselja.

Zelene površine

Urbano područje općine Kreševo je okruženo visokim rastinjem, koje se nekada redovito održavalo i davalo značajan doprinos kvalitetu življenja i ostvarenju ugodnog ambijenta.

Kako je i na području općine Kreševo prisutno neracionalno korištenje zemljišta, prouzročeno prije svega izgradnjom velikog broja objekata na malom prostoru, došlo se u situaciju da površina urbanog zelenila i stabala, gotovo pa da i nema, što je u dobroj mjeri narušilo prisutnost ugodnog ambijenta i kvaliteta života unutar urbanog područja.

U cilju prevazilaženja postojećeg stanja, potrebno je u što kraćem roku sačiniti projekat ozelenjivanja dvorišta i javnih površina, sa akcentom sadnje odgovarajućih sadnica iz reda autohtonih biljnih vrsta (lipa, breza i dr.) .

Aktivnosti zasađivanja sadnica autohtonih biljnih vrsta usmjeriti prije svega uz riječni pojas rijeke Kreševčice, ali i na adekvatnim lokacijama uz ulice unutar urbanog područja Kreševa.

Također je potrebno i to bez odlaganja, izvršiti uređenje visokog rastinja koje okružuje grad Kreševo, tako što će se izvršiti uklanjanje oštećenih dijelova stabala i uklanjanje dijelova stabala ili stabala koja se ne uklapaju u ukupan prostorni ambijent.

U užem urbanom dijelu grada nalazi se nogometni stadion koji predstavlja jedan kompleks uređenog zelenila.

Treba napomenuti da u užem gradskom području se nalazi harem - groblje, gdje bi se također mogla izvršiti sadnje određenog broja autohtoni biljki - drveća što bi značajno doprinijelo ostvarivanju ugodnijeg ambijenta i kvaliteta životnog prostora.

3.7.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE	
			PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Bespravna izgradnja	Nedostatak provedbenih planova (Urbanistički plan, Regulatorni plan, Zoning plan). Nema općinskog urbanističko građevnog inspektora. Nedostatak financija kod građana za dobivanje dozvola. Nedostatak uređenih lokacija za izgradnju. Nepoštivanje zakonske regulative. Neefikasna inspekcija. Socijalni problem.	Izgrađeni novi objekti sa pratećom infrastrukturom bez planske dokumentacije. Narušavanje prirodnih uvjeta i specifičnosti. Pogoršanje stabilnosti terena i moguća pojava klizišta. Neracionalno korištenje zemljišta. Ugrožavanje prirodnih vrijednosti.	Uraditi provedbene planove. Uposeliti urbanističko građevnog inspektora. Omogućiti plaćanje dozvola na rate. Ispitati mogućnost saniranja bespravne izgradnje. Spriječiti bespravnu izgradnju. Efiksano i kvalitetno planiranje površina za izgradnju. Primjena zakonske regulative i provođenje inspeksijske konrole.
2.	Neodržavanje javnih zelenih površina	Nedovoljna osposobljenost komunalnog poduzeća (nedostatak radne snage, opreme i financijskih sredstava).	Zapuštenost gradskih zelenih površina. Nezadovoljstvo građana.	Osposobiti komunalno poduzeće.
3.	Neracionalno korištenje prostora	Nepoštivanje zakonske regulative i neprovođenje prostorno-planske dokumentacije. Neefikasna inspekcija.	Devastacija prostora. Smanjen kvalitet življenja.	Racionalno korištenje prostora prema njegovoj prirodnoj podobnosti i mogućnosti uređenja za namjene koje osiguravaju održiv razvoj općine.

3.8. Lokalno gospodarstvo

3.8.1. Stanje na području

Prije rata i ratnih zbivanja gospodarstvo općine Kreševo baziralo se na eksploataciji rude barita i preradi iste i po tome se i zvalo poduzeće „Barit“ u kojem je bilo zaposleno oko 300 radnika, te metalna industrija poznatija kao tvornica lakih otkovaka „ČELIK“ koja je zapošljavala preko 300 radnika, drveno prerađivačkoj i tekstilnoj proizvodnji koja je proizvodila tzv. auto-presvlake za automobile. Zadnjih godina do rata i ratnih dejstava proizvodnja gornjih dijelova obuće zapošljavala je oko 350 radnika. Veći broj radnika bio je zaposlen i u poduzeću „Šumarija“ Kreševo, te privatnim poduzećima za primarnu preradu drveta. Sva veća poduzeća su bila u društvenoj svojini, ali je malo gospodarstvo, odnosno tzv. zanatske djelatnosti, a sadašnji obrt, zauzimalo značajno mjesto u gospodarstvu općine Kreševo, koje je bilo organizirano u tzv. Zanatsku zadrugu „UNIKOV“ i imala je u svom sastavu oko 40 metalnih pogona i to kovačnice, tefina obrada metala, drvoprerađivački i drugih uslužnih djelatnosti. Zbog loše sprovedene privatizacije, izgubljenog tržišta, tehnološke zaostalosti, niske produktivnosti došlo je do smanjenja aktivnosti na ovim sektorima. Privatni sektor se proširio na druge proizvodne djelatnosti kao što su proizvodnja mesa i mesnih prerađevina, proizvodnja stiropora, proizvodnja spužve, proizvodnja suhe žbuke. Pored starih, znatno se povećao broj metaloprerađivača, a prerada drveta je ostala samo u sekundarnoj proizvodnji za sitne alatke kao tradicionalna obrada drveta. Primarna prerada drveta ne postoji na području općine Kreševo iz razloga nepravilnog gospodarenja šumama, a također i nekorektne poslovnosti pojedinih gospodarskih subjekata za primarnu preradu drveta. Ostao je također i veći broj obrtnika koji su radili i prije rata, te se proširio broj obrtnika na više uslužnih djelatnosti.

Poslije ratnih zbivanja na području općine Kreševo uspostavljena je poslovna zona na kojoj trenutno egzistira 12 poslovnih subjekata, odnosno gospodarskih društava proizvodne i uslužne djelatnosti koji zapošljavaju oko 392 radnika. Pored postojećih kapaciteta i potencijala gospodarskih društava, na području Općine je prisutna nepovoljna gospodarska situacija.

Kreševo je prije rata i ratnih zbivanja bilo u prometnoj izoliranosti, što je bilo jedan od negativnih čimbenika za gospodarski razvoj, a poslije rata zahvaljujući lokalnoj razini, te uz pomoć viših institucija u FBiH, dolazi do pomaka u rješavanju gorućeg problema prometne nepovezanosti Kreševa sa okolicom. Tako je u tu svrhu asfaltiran regionalni put Kreševo - Lepenica koji znatno skraćuje put prema Sarajevu, zatim rekonstrukcija regionalne prometnice Kreševo - Tarčin, te sanacija lokalnih puteva prema selima u okolici Kreševa. Veliki problem je zastarjela tehnologija u poduzećima koja su poslovala prije rata na ovim prostorima, te neracionalno korištenje prirodnih resursa i nepravilno gazdovanje šumskim bogatstvom.

Svi gospodarski subjekti kako veliki tako i mali na području općine Kreševo, tradicionalno posjeduju kreativnost oslonjajući se na vlastite resurse, tako da je gospodarstvo u Kreševu uglavnom proizvodno, te raznoliko, a u manjem obimu su uslužne djelatnosti, kao trgovinska i ugostiteljska djelatnost.

Tabela 5. Pregled gospodarske situacije na području općine Kreševo (temelji se na podacima iz Evidencije – Registra koji vodi Služba za gospodarstvo Općine Kreševo)

Gospodarstvo
„TOMDAR“ DOO Kreševo – proizvodnja kovanih i prešanih predmeta, ručnih alata, oruđa, opreme za šumarstvo, graditeljstvo, poljoprivredu, rudarstvo, industriju strojnih elemenata
„LIMONT“ DOO Stojčiči – prerada željeza i čelika, odnosno izrada kovane konstrukcije
„ALKUS“ DOO Alagići - proizvodnja građevinske stolarije i elemenata od plastičnih masa
„MILIČEVIĆ“ DOO Resnik – proizvodnja suhog maltera, vapna, fasadnih materijala, građ.ljepila, visokogradnja
„PROTEKT-PROM“ DOO Rakova Noga – trgovina na malo naftom i naftnim derivatima
„MIS“ DOO Velegošće - proizvodnja mesa i mesnih prerađevina
BOREAS“ DOO Polje - trgovina na veliko alkoholnim i dr.pićima
„TALK“ DOO Komari – proizvodnja alata od metala
„ČALTEX“ DOO Stojčiči – proizvodnja poliuretanske pjene (spužve), trgovina na veliko tekstilom
„RIVAL B&V CO“ DOO Resnik – popravka motornih vozila, trgovina na malo motornim uljem i mazivom
„BARIT“ DOO Resnik – proizvodnja i prerada mineralnih sirovina
„MZ TRANSPORT“ DOO Kreševo – vozačka škola
„VETERINARSKA STANICA“ DOO Stojčiči - veterinarska djelatnost
„PERIĆ“ DOO Resnik – proizvodnja ambalaže od kartona
„MATO-COMMERCE“ DOO Troska - trgovina na malo motornim gorivima i mazivima
„LIMPRODUKT“ DOO Stojčiči - uslužna djelatnost, trgovina na veliko građevinskim materijalom i sanit.opremom, skladište i stovarište lima i limarske galanterije
„JUTRO“ DOO Kreševo – popravka i održavanje motocikla
„FERIMIX“ DOO Polje – kovanje, štancanje i valjanje metala (metalurgija)
„JURIN COMMERC“ DOO Rakova Noga – prijevoz robe i tereta u cestovnom prometu
„TOMIĆ“ DOO Rakova Noga – prijevoz robe i tereta u cestovnom prometu
„LAIS“ DOO Crnići – proizvodnja drvenog uglja
„BULJAN CESTE“ DOO Kreševo – projektiranje, inženjering, oprema prometnih objekata i dr.
„EPS LAŠTRO“ DOO Resnik – proizvodnja ekspaniranog polistirena (u narodu tzv.stiropor), za toplinsko izoliranje u graditeljstvu, kao i druge specijalizirane proizvode
„TMB“ DOO Polje – proizvodnja ambalaže od lakih metala (aluminijaska vrata i prozori)
„BAFAS“ DOO Polje – proizvodnja proizvoda za građevinarstvo od plastičnih masa, gipsa za građevinske svrhe, proizvodnja maltera, ostalih proizvoda od betona, cementa i vještačkog kamena
„TVORNICA VAPNA KREŠEVO“ Resnik
„ALL IN“ DOO Troska – trgovina putem telefona (prodaja opreme i dijelova za zabave)
„TURANJ“ DOO Kreševo- trgovina na malo – supermarket
„NMI – FERUM“ DOO Volujak – proizvodnja sjedalica i stolica
„ĆOTO“ DOO Crkvenjak – proizvodnja sjedalica i stolica
„NERADIN - LATTO“ DOO Crnići – pomoćne usluge u šumarstvu
„SENSO - SAN“ DOO Stojčiči – trgovina posteljinom i madracima
„BORVEL“ DOO Polje – trgovina na veliko pićima, priprema i usluga pićima
„BEVERAGES“ DOO Polje – trgovina na veliko pićima
„METALOS“ d.o.o.
Poslovne jedinice i podružnice
PJ „STAMAL“ DOO Resnik – proizvodnja cementnih i gipsanih maltera, građevinskih ljepila,

masa za fugiranje i sl
„PLIN PROMET“ DOO SARAJEVO, PJ Rakova noga – trgovina na veliko čvrstim i tečnim gasovima, motornim gorivima i sl.
„PLANKOS-ALATI“ DOO LIVNO, PJ Resnik – trgovina na veliko alatnim mašinama
„NOVA TEKSTIL“ DOO SARAJEVO, Podružnica Polje – trgovina na malo
Javne i poslovne ustanove
JP ELEKTROPRIVREDA HZ HB D.D. MOSTAR, POSLOVNICA KREŠEVO, POLJE
JP „KOMUNALNO“ KREŠEVO
JP „KOSTAJNICA“ KREŠEVO
ŠGD/ŠPD DOO DONJI VAKUF, RJ ŠUMARIJA KREŠEVO
JU LJEKARNA KREŠEVO
JU DOM ZDRAVLJA KREŠEVO
JU OSNOVNA ŠKOLA KREŠEVO
JU SREDNJA ŠKOLA TROSKA
POREZNA UPRAVA FBiH , ISPOSTAVA KREŠEVO
ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA – POSLOVNICA KREŠEVO
MIO/PIO POSLOVNICA KREŠEVO
MUP – POLICIJSKA STANICA KREŠEVO
JP HRVATSKE TELEKOMUNIKACIJE D.D. MOSTAR – ISPOSTAVA KREŠEVO
HT ERONET MOSTAR POKRETNE TELEKOMUNIKACIJE – ISPOSTAVA KREŠEVO
HP MOSTAR POŠTANSKE USLUGE – ISPOSTAVA KREŠEVO
CRVENI KRIŽ KREŠEVO
HYPO ALPE ADRIA BANK – POSLOVNICA KREŠEVO
Nevladine udruge koje djeluju u turističkoj ponudi
HKD „NapredaK“ Kreševo
Zavičajna udruga „Kreševski citrin“
Udruga poslodavaca Općine Kreševo
Književna zaklada „Fra Grgo Martić“
Planinarsko društvo „Bitovinja“
Sportski savez Općine Kreševo
Lovačko društvo „Tetrijeb“
Lovačko društvo „Tetrijeb-Gunjani“ Kreševo
Udruga sportskih ribolovaca Kreševo
Glazbena udruga „Kraljica Katarina KFK“
Udruga za promociju turizma, kulture i sporta „Deževica“
Brdsko biciklistički klub „Kreševo“
Društvo za zaštitu kulturno povijesnih i prirodnih vrijednosti „Kreševo“
Udruga „KLEPSIDRA“

Poslovna zona „Resnik“

U poslovnoj zoni “Resnik” trenutno egzistira 12 poslovnih subjekata, odnosno gospodarskih društava proizvodne i uslužne djelatnosti:

1. „LIMPRODUKT“ DOO KREŠEVO (proizvodno-uslužna djelatnost)
2. „LIMPRODUKT“ DOO KREŠEVO (proizvodna djelatnost)
3. „BARIT“ DOO KREŠEVO (proizvodna djelatnost)
4. „T&P“ DOO KREŠEVO (uslužna djelatnost)
5. „MIS“ DOO KREŠEVO (proizvodno-uslužna djelatnost)

6. „PERIĆ“ DOO KREŠEVO (proizvodna djelatnost)
7. „RIVAL“ DOO KREŠEVO (uslužna djelatnost)
8. „ČALTEX“ DOO KREŠEVO (proizvodno-uslužna djelatnost)
9. „MILIČEVIĆ“ DOO KREŠEVO (proizvodno-uslužna djelatnost)
10. „NEVRA“ DOO KREŠEVO (proizvodno-uslužna djelatnost)
11. „PROTEKT PROM“ (proizvodna djelatnost).
12. „LIMONT“ d.o.o. KREŠEVO

Kroz poslovnu zonu „Resnik“ u tijeku je implementacija infrastrukturnog projekta – dionica puta u duljini od 1600 m, odnosno dio puta R443A Kreševo - Lepenica, koji će se spojiti sa koridorom VC. Izgradnja pomenutog puta unaprijedit će se poslovni ambijent za postojeće poslovne subjekte, a velika je mogućnost za privlačenje novih poslovnih subjekata, što je važno za razvoj gospodarstva općine Kreševo.

Površina poslovne zone je 49 ha, tako da postoji mogućnost proširenja, odnosno izgradnja novih poslovnih subjekata. Na spomenutoj poslovnoj zoni trenutno su u izgradnji dva objekta i to: jedan objekt namijenjen za proizvodnju kruha i peciva i drugi za primarnu preradu drveta „Pilana“.

Eksploatacija prirodnih resursa

Sa stanovišta prirodnih resursa, općina Kreševo ima komparativne prednosti posebno sa aspekta:

- mineralnih sirovina (nemetalne sirovine) – iskorištavanje šuma i šumskog zemljišta kojim gospodari ŠGD KSB sa sjedištem u Donjem Vakufu, PJ Šumarija Kreševo
- šuma i šumsko zemljište obuhvaćaju 67% ukupne teritorije
- vodni resursi su značajni sa znatnim brojem većih i neznatnim brojem malih izvorišta.

Poduzeća koja vrše eksploataciju na području općine Kreševo su:

- „MILIČEVIĆ“ DOO - eksploatacija mramoriziranog vapnenca na lokalitetu tzv. „Vrela“
- „MILIČEVIĆ“ DOO - eksploatacija vapnenca na lokalitetu tzv. „Lučenica“, na padini brda Meoršje
- „BARIT“ DOO - eksploatacija vapnenca u mjestu tzv. „Sutješčina“
- „BARIT“ DOO - eksploatacija vapnenca u mjestu tzv. „Rastovica i Krčavine“
- „RAĐAVA“ DOO Fojnica - eksploatacija kvarc-keratofira u mjestu tzv. „Radava“.

Poduzeća koja koriste izvorišta pitke vode:

- „SARKIS“ DOO korištenje izvorišta pitke vode na lokalitetu tzv. „Banja“
- „MILIČEVIĆ“ DOO korištenje izvorišta pitke vode na lokalitetu tzv. „Nevra“ koja je smještena na padinama planina „Lopata“ i „Visičica“.

Na području općine Kreševo izgrađene su dvije mini elektrane, na vodotoku rijeke Željeznice i njenih pritoka.

Poduzeća koja koriste vodotok odnosno koncesionari su:

- „RAĐAVA“ d.o.o. Fojnica, MHE „Željeznica 4“
- „ENERY“ d.o.o. Kreševo, MHE „Željeznica 5“.

Kao što je već rečeno, prirodni resursi na području općine Kreševo imaju veliki značaj, što je u većoj mjeri uvjetovalo i izbor proizvodnih djelatnosti za pojedina gospodarska društva, tako da pomenute mineralne sirovine navedena poduzeća prerađuju u proizvode koji se koriste u graditeljstvu.

Uz razumnu eksploataciju rudnih sirovina, šumskih sortimenata, te prerada u industriji, čuvanja i unapređenja kvaliteta životne sredine, predstavljalo bi važan faktor za razvoj turizma na općini Kreševo.

Obrtnička djelatnost na području općine

Na području općine Kreševo na temelju službene evidencije Službe za gospodarstvo Općine Kreševo registrirano je 66 obrtničkih djelatnosti: Od toga:

- Autoprijevoznici - prijevoz tereta u cestovnom prometu (9)
- Van linijski prijevoz osoba (1)
- TAXI prijevoz (2)
- Metalska struka (8)
- Drvna struka (8)
- Prehrambena (3)
- Poljoprivredna (8)
- Uzgoj ribe (1)
- Tekstilna (2)
- Uslužne (24)

Trgovinska djelatnost na području općine

Trgovinska djelatnost prije rata i ratnih zbivanja bila je također u društvenoj svojini, a uglavnom su bile manje klasične prodavnice, te jedna samoposluga, ali su u egzistirale kao radne jedinice poduzeća kojima je sjedište bilo u općini Visoko.

Trenutno na području općine Kreševo radi manji broj klasičnih prodavnica i mini marketi, dok ne postoje veći trgovinski centri osim super marketa u naseljenom mjestu Polje, Trgovinskog društva „BEST” sa sjedištem u Travniku.“

Na području općine Kreševo na temelju službene evidencije Službe za gospodarstvo Općine Kreševo registrirano je, odnosno radi 24 prodajna objekta. Većina prodajnih objekata su klasične prodavnice, te prodaja prehrambenih proizvoda, osim tri trgovine koje su neprehrambene. Od spomenutih trgovinskih radnji dvije su supermarketi, a tri marketa, te prodaja putem telefona, interneta, preko posrednika i sl.

Prodaja nafte i naftnih derivata se vrši na četiri prodajna mjesta (crpke).

Ugostiteljstvo na području općine

Kad je u pitanju ugostiteljska djelatnost, prije ratnih zbivanja, postojala su u društvenoj svojini dva objekta iz skupine tzv. restorani sa posebnim smještajima za noćenja gostiju, četiri objekta tipa restoran u privatnoj svojini, te manji broj drugih ugostiteljskih objekata tipa buffet. Trenutno na području općine Kreševo postoje ugostiteljski objekti iz skupine restorani, gdje su registrirana četiri objekta, te iz skupine barovi veći broj objekata. Iz reda restorana, samo je jedan objekat kategoriziran u Motel i to u naseljenom mjestu Deževica.

Ukupan broj ugostiteljskih objekata je 27, od toga:

- iz grupe Restorana (8) - 2 u naseljenom mjestu Kreševo, a 6 izvan naseljenog mjesta:
  1. Restoran „Banja“ Kreševo
  2. Restoran „Dvije lipe“ Kreševo
  3. „MaNi“ Resnik
  4. Restoran „Ribnjak“ – Vrela, Kreševo
  5. „Bistro - Bod“ Polje
  6. „Bistro – Makaza“ Polje
  7. Restoran „Lúka“ – Deževica (Motel)
  8. Restoran „Stari Ribar“
- 2 objekta brze prehrane
- ostali objekti su iz skupine „Barovi“.

RESTORAN BANJA

Nalazi se u naseljenom mjestu Kreševo nedaleko od izvorišta pitke vode tzv. Banja po kojem je objekt i dobio ime. Objekt uspješno posluje već 40 godina, te uslužuje tradicionalna i druga jela, te se može reći da se na skladan način prožimaju suvremeno i tradicionalno, odnosno kuhinja tradicionalnih i internacionalnih jela. Također na katu Restorana postoje smještaj za goste – noćenje kapaciteta od 7 konfornih soba.

RESTORAN RIBNJAK

Smješten je gotovo na samom izvoru rijeke Dragušnice, a udaljen je od naseljenog mjesta Kreševa oko 1,5km, sa desne strane magistralnog puta Visoko-Kiseljak-Kreševo. Nudi jela tradicionalno domaće i internacionalne kuhinje. Osim hrane gostima se nudi i rekreacija na sportskom teniskom terenu koji se nalazi u blizini Restorana, kao i trim staza uređena uz tok rijeke Dragušnice u dužini od 1,5km. Osim Restorana na katu objekta nalaze se konforne sobe za noćenje.

RESTORAN STARI RIBAR

U naseljenom mjestu Rakova Noga uz magistralni put Kiseljak-Kreševo-Tarčin, sa bogatom ponudom jela sa kombinacijom tradicionalnih ispod sača i dr. Pored objekta izgrađen je i objekt tzv. „ETNO KOLIBA“, kao i otvoreni bazen. Zbog svojih navedenih sadržaja ovaj Restoran posjeduje sve ugodnosti za duži boravak što omogućuju i smještaj na katu objekta, odnosno sobe za odmor i noćenje.

RESTORAN LÚKA – MOTEL

Nalazi se u naseljenom mjestu Deževica smješteno 8 km s/z od Kreševa, na nadmorskoj visini od 911 m. Restoran je u prelijepom ambijentu okružen zelenilom netaknute prirode, uz potok sa čistom planinskom vodom. Kao i svi Kreševski restorani nudi Kreševska tradicionalna jela kao i internacionalna, te je pogodan za ljubitelje dobre domaće hrane , prirode, povijesne i kulturne baštine, hodočasnike i dr. Na katu objekta uređene su sobe za noćenje, te zbog svojih karakteristika Restorana, te konfornih soba za noćenje kategoriziran je u motel.

Poljodjelstvo na području općine

Poljodjelskom proizvodnjom na području općine Kreševo bave se jedino obiteljska poljoprivredna gospodarstva. U Registar obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata upisano ih je oko 190. Poljodjelskom proizvodnjom bave se i ostala individualna gospodarstva za vlastitu prehranu i prehranu vlastite stoke.

Organizirane poljodjelske proizvodnje nema. Naime na području općine djeluje niz godina zemljoradnička zadruga „Visočica“ Kreševo koja u posljednje vrijeme ne ostvaruje rezultate u organiziranju i unapređenju poljodjelske proizvodnje, zatim djeluje Udruga građana „Terra“ koja uglavno djeluje kao savjetodavna stručna služba, predstavlja ponude za organiziranu proizvodnju, inicira posjete i obilaske prezentacija projekata u poljodjelskoj proizvodnji i slično. Na inicijativu općinskog načelnika u tijeku je registriranje Zemljoradničke zadruge „Zadruga Kreševo“ koja je u programske ciljeve stavila unapređenje poljodjelske proizvodnje i ostalih vezanih sporednih djelatnosti, a dobila zavidnu podršku, te se očekuju u dogledno vrijeme značajni rezultati u tom pravcu.

Veliki problem u organiziranju poljodjelske proizvodnje je usitnjenost posjeda, iako u mnogome obiteljska poljoprivredna gospodarstva uzimaju u zakup, pa čak i kupuju zemljište, problem je i dalje prisutan.

Od ukupne površine zemljišta (1.476 ha) na području općine Kreševo, poljodjelsko zemljište zauzima površinu od 3.143 ha.

Tabela 6. Prikaz poljodjelskog zemljišta općine Kreševo (m²)

Katastraska općina	Njiva	Voćnjak	Vinograd	Livada	Pašnjak	Ukupno
Alagići	2070940	254347	0	2372829	589428	5287544
Crnići	2685282	422846	0	3017070	1333911	7459109
Deževica	538173	4734	536	1491995	2220340	4255778
Kreševo	1657615	430068	0	1715462	600909	4404054
Mratinići	4316518	539449	1253	3976929	1134041	9968190
Ukupno	11268528	1651444	1789	12574285	5878629	31374675

Tabela 7. Prikaz državnog poljodjelskog zemljišta općine Kreševo (m²)

Kultura	Klasa						Ukupno
	II klase	III klase	IV klase	V klase	VI klase	VII klase	
Njiva	21454	7855	6824	1920	5936	10716	54705
Livada	0	1189	3150	26318	11622	0	42279
Voćnjak	0	1839	3341	1242	0	0	6422
Ukupno	21454	10883	13315	29480	17558	10716	103406

Prema procjenama zadnjih godina općinske Službe, uz kordinaciju s mjesnim podružnicama, zasijane površine njiva/oranica i vrtova žitom je 105 ha, povrtnog bilja 360 ha, stočnim krmnim biljem i međusjedom bundevom je 330 ha, jagodastim i bobičastim voćem 12 ha. U

voćnjacima se nalazi oko 25.000 visokostablašica sposobnih za rod, zeljišta na ugaru - odmaranju 50 ha, ostalo je neobrađeno oko 380 ha.

Raspoloživi stočni fond je skroman u odnosu na prirodne uvjete, mogućnosti i predratno stanje, tako da na području općine prema procjenama s veterinarskom službom ima oko 780 goveda, od toga 580 krava i steonih junica, ovaca 4900, svinja 1400 od toga 65 krmača i nazimica, konja 22, peradi 3000 - 4000, koza 80, kunića 200, rojeva pčela 500.

Perspektiva razvoja poljodjelske proizvodnje na području općine je u unapređenju stočarske proizvodnje: govedarstva, ovčarstva, stacioniranog kozarstva, svinjogojstva, proizvodnje mlijeka, odnosno otkup mlijeka, proizvodnja hrane za vlastitu stoku, voćarstvo, itd. Za inteziviranje stočarske proizvodnje postoje svi prirodni uvjeti. Stočarska proizvodnja treba da zauzme zavidno mjesto u unapređenju poljodjelske proizvodnje većim angažovanjem društvene zajednice kroz poticanje porasta stočnog fonda, primjenu uzgojno gojidbenog i selekcijskog rada, otkupa proizvoda, pomoć u realizaciji projekata i programa, organizacijom prezentacijom i edukacijom u naprednom gospodarenju.

Područje općine ima realne mogućnosti za proizvodnju zdrave hrane, radi nadmorske visine, ekološki čiste sredine, izoliranosti od potencijalnih zagađivača, prirodnih izvorišta, velike pokrivenost zelenim površinama i dr.

Proizvodnja mesa, mlijeka, mliječnih proizvoda, meda, voća, hrane za prehranu na gospodarstvima treba da dobiju prioritet kod obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, koja uz rad zadruge treba da ojačaju i ukupne svoju proizvodnju.

Na području općine zdravstvenu zaštitu životinja vrši „Veterinarska stanica Kreševo“ d.o.o. iz Kreševa, Stojčići bb., koja raspolaže stručnim kadrom, objektima i opremom za obavljanje djelatnosti.

Na području općine nema specijalizirane prodavnice - poljoprivredne apoteke, ali bi Zemljoradnička zadruga mogla preuzeti kvalitetno snadbijevanje mineralnim gnojivom, zaštitnim sredstvima, sjemenskim materijalom, ostalim repromaterijalom, kao i savetodavni rad.

Energenti

Energenti koje gospodarska društva, te obrtnici koriste u proizvodnji su uglavnom prirodni plin i tečni naftni plin, električna energija Elektrodistribucijske mreže JP EP HZHB, a za zagrijavanje poslovnih prostora i lož ulje i uglj.

Otpadni materijali koji nastaju u proizvodnji odlažu se u krugu poslovnog objekta, kao što su drvo, metal, plastika, papir, te su predmet daljnje prodaje.

Promet

Općina Kreševo ima relativno dobru povezanost putnih komunikacija unutar granica svoje općine, kao i sa okolnim naseljima i susjednim općinama.

Putnu mrežu čine magistralni pravac M-221 Visoko-Kiseljak-Kreševo-Tarčin u dužini oko 22 km na području općine, te regionalni put Kreševo-Lepenica u dužini od 4 km, koji je povezan sa koridorom VC.

Lokalni putovi povezuju sela na općini Kreševo.

Kvalitet navedenih putova je slijedeći:

- a) Magistralni put Visoko-Kiseljak-Kreševo-Tarčin, ocjena je dobar, sa potrebom proširenja na dionici Kiseljak-Kreševo-Ribnjak
- b) Regionalni put R – 443a Kreševo-Lepenica, ocjena dobar sa potrebnim izmještanjem trase na dionici Resnik-H. Ivica u dužini 1600 m (postoji projekt, te je urađeno izvlaštenje). U zimskom periodu je otežano odvijanje saobraćaja zbog konfiguracije terena kojim prolaze putni pravci.
- c) Lokalne ceste - stanje lokalnih cesta je relativno dobro, mnoge nisu opremljene potrebnom signalizacijom, kolovozna konstrukcija usljed velikog opterećenja je deformirana, te su stvorene udarne rupe. Također veliki problem predstavlja nestandardna širina za odvijanje saobraćaja u dva smjera i uglavnom su rađene bez potrebite tehničke dokumentacije, te su nagibi kolovoza u krivinama kao i odvodnja vode veoma loše izvedeni.

Prijevoz građana na području općine Kreševo nema linijskog, gradskog niti bilo kojeg prijevoza. Prijevoz se uglavnom vrši kombi vozilima, osim prijevoza učenika koje vrše autobusi tvrtke "GLOPTOUR" d.o.o. iz Međugorja.

Turizam

Razvoj turističkih djelatnosti počiva na održivom razvoju u ekološki očuvanim i zaštićenim sredinama. Suvremena saznanja o prostoru ukazuju na činjenicu da korištenje samo jednog resursa u prostoru nije ni racionalno ni ekonomski opravdano. Posmatrani u međuovisnosti prirodne i kulturno-povijesne vrijednosti, ukazuju da je na većem broju lokaliteta na području općine moguće cjelishodno organizacijski integrirati sljedeće funkcije: sve funkcije turizma (etno, seoski, vjerski, lovni, ribolovni, gastro, cikloturizam i dr.), rekreacije i sporta, bez sezonskog ograničenja te opća i zdravstvena rekreacija, sportska rekreacija, edukacija, poduhvati i akcije.

Kreševo je okruženo ljepotom stoljetnih šuma i obraslih hladovitih planina, svojom ljepotom starog urbanog Bosansko Hercegovačkog gradića, idealno mjesto za odmor i uživanje u netaknutoj prirodi.

Brda i planine obrasle su crnogoričnom i bjelogoričnom šumom, te planinski pašnjaci mekani poput najfinijeg tepiha, kao i raznovrsno ljekovito bilje i razne vrste gljiva. Desetine većih i manjih planinskih vodotoka, besprijeorne čistoće čija se voda može piti i do 10km udaljenosti od izvora

Planine: Bitovinja, Lopata, Visočica i Inač, čine jednu zasebnu cjelinu i privlačne su planinarima, a dobro uređenim i markiranim biciklističkim stazama omogućavaju njihov obilazak, samostalno ili uz pratnju vodiča.

Na planinama su izgrađeni udobni lovački i planinarski objekti pogodni za sve posjetitelje, zaljubljenike prirodnih ljepota, planinare, sportiste i dr. Planina Inač, brdo Meoršje pogodne su za sve poklonike paraglidinga. Također, za speleologe su vrlo interesantne jama – pećine kojih ima nekoliko desetaka, od kojih su tek neke djelimično istražene. Tako je najpoznatiji speleološki objekt „OBERSKA JAMA“ u kanjonu rijeke Kostajnice, na 740 m nadmorske visine, sa bogatstvom špiljskih ukrasa - kapnika, preljeva i draperja.

Kreševo je poznato po svojoj starobosanskoj arhitekturi iz 17. stoljeća, većina stambenih objekata nalaze se u gornjem jezgru naseljenog mjesta Kreševo. Zidovi kuća su napravljeni od gline, te obloženi slamom, krovovi su napravljeni od specijalne trešnje tzv. šindra. Takve

kuće nalaze se i u selu Vranci koje je udaljeno od Kreševa nekoliko km u kojem se nalazi i stari zidani Rimski most u autentičnom obliku. Iznad zapadne strane naseljenog mjesta nalaze se ostatci srednjovjekovne utvrde na kojoj se nalazila palača Kralja Tomaša. Kreševo je općina pogodna za vjerski turizam, gdje je katolička tradicija veoma prisutna, a iz razloga što se u Kreševu nalazi Franjevački samostan koji se prvi put spominje u četrnaestom stoljeću, o čemu svjedoči postavka zavičajnog muzeja. U Samostanu se također nalazi knjižnica i galerija.

Trenutno, turistička ponuda se zasniva uglavnom na privatnoj inicijativi, izgradnji privatnih sportskih i rekreativnih centara te djelovanju pojedinaca, entuzijasta, kroz različite udruge/društva (bazeni: Banja, Toplica, Tomići, sportski centar Gajice i dr.). Svi pomenuti objekti uz rekreativne sadržine posjeduju i prateće objekte za smještaj i ugostiteljsku ponudu.

Od kulturno-povijesne baštine u turističku ponudu uključena su svetišta „Voda Sv. Jakova“ u Deževicama, svetište Majke Božje „Pod Špiljama“ i Franjevački samostan (nacionalni spomenik).

Formiranjem zaštićenog krajolika „Pogorelica-Bitovnja“ i uvođenjem drugog i trećeg režima zaštite omogućila bi se trajna zaštita ovog područja u punom geo, bio i hidrodiverzitetu. Istakle bi se krajobrazne vrijednosti, a istovremeno omogućio održivi razvoj područja intenziviranjem turističke i sportsko – rekreativne ponude. U granicama zaštićenog područja predviđeno je formiranje četiri lokaliteta sa namjenom razvoja turizma, sporta i rekreacije.

Ne treba zanemariti ni lov, ni ribolov kao gospodarske djelatnosti koje na ovom području imaju dugu tradiciju, a gdje se uz relativno skromna ulaganja mogu ostvariti veći prihodi nego u drugim djelatnostima. Lovačka (LD „Tetrijež“) i ribolovna (USR Kreševo) udruga/društvo, na prostoru općine značajno mogu doprinjeti zaštiti i uzgoju divljači i ribljeg fonda kao i unapređenju ovih djelatnosti. U tom smislu, u narednom periodu predviđena je zaštita pojedinih dijelova lovišta, kao lovno uzgojnih revira sa posebnim načinom gazdovanja, a takođe i obnova i izgradnja novih objekata i infrastrukture u lovištu. Takođe, ribolovna udruga je pokrenula inicijativu za uspostavljanje sportsko-ribolovnog fly-fishing revira „Crna Rijeka“.

Vrlo je aktivno planinarsko društvo „Bitovnja“, sa dugom tradicijom djelovanja koje bi uz neznatnu pomoć višestruko doprinjelo turističkoj ponudi Općine. Do sada su obnovili planinarski dom na Lopati, izgradili šumarsku kuću na Zečevu, tradicionalno organiziraju planinarsku transferzalu Bitovnja-Pogorelica-Vranica.

Cijelo područje općine, konfiguracijom terena pruža izvanredne uvjete za organiziranje cikloturističke rute. Tako bi se na ekološki prihvatljiv način prezentirala bogata prirodna i kulturno-historijska baština, a postojeći ugostiteljsko-turistički sadržaji dodatno angažirali.

Zavičajna udruga „Kreševski citrin“ formirana sa ciljem zaštite, očuvanja i promidžbe geo raznolikosti napravila je projekat revitalizacije Oberske pećine i njenog uključanja u turističku ponudu Kreševa. Oberska pećina je već šezdesete godine prošlog stoljeća zaštićena rješenjem Zavoda za zaštitu kulturno-povijesnog i prirodnog nasljeđa kao objekat srednjovjekovnog rudarenja, prirodna rijetkost i geološki fenomen. Udruga je predstavila i projekat „Geostaze minerala i kristala Srednjobosanskog škriljavog gorja“ u okviru kojeg bi se

povezali, označili i na odgovarajući način prezentirali javnosti dostupni lokaliteti prirodnog (georazolikost ovog izuzetno zanimljivog područja), ali i kulturno-povijesnog naslijeđa. Od 2004. godine u Kreševu se redovno održava Međunarodni sajam minerala, stijena i fosila.

Vrlo aktivnu ulogu ima i Društvo za zaštitu kulturno-povijesnih i prirodnih vrijednosti "Kreševo" na zaštiti i očuvanju kulturne i prirodne baštine. Društvo bi uz pomoć lokalne zajednice moglo dati značajan doprinos (uz dosadašnju zaštitu i očuvanje) na prezentaciji izuzetno bogatog naslijeđa i njegovom uključenju u turističku ponudu ovog područja.

Zbog svojih kulturno-povijesnih i tradicionalnih obilježja, može se reći da općina Kreševo predstavlja pravo bogatstvo višestoljetnog kulturnog i povijesnog naslijeđa, koje svakako vrijedi posjetiti, posebice zaljubljenike prirode, poznavatelje spomenika kulture i tradicije.

3.8.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLEDICE PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Nedovoljna poljodjelska proizvodnja	Pretvaranje poljodjelskog zemljišta u nepoljodjelske svrhe. Slaba stimulacija poljoprivrednih proizvođača za većom proizvodnjom. Needuciranost stanovništva o značaju poljodjelske proizvodnje. Nedostatak / neuključenost stručnog kadra u proces proizvodnje. Povećan uvoz poljoprivrednih proizvoda iz drugih zemalja.	Smanjenje poljodjelskih površina. Usitnjenost posjeda. Nedostatak domaćeg kvalitativnog i kvantitativnog poljodjelskog proizvoda. Povećanje cijena poljodjelskih proizvoda. Nedovoljna uposlenost ruralnog stanovništva što se odražava na migracije stanovnika iz ruralnih područja u grad.	Obezbijediti redovna sredstva podsticaja za poljoprivredne proizvođače. Edukacija stanovništva o poljodjelskoj proizvodnji. Stvaranje uvjeta za zaštitu domaće proizvodnje. Poticati mala obiteljska gospodarstva.
2.	Nedovoljna organiziranost poljodjelskih proizvođača	Nedovoljna inicijativa proizvođača za udruživanje.	Nemogućnost korištenja donatorskih sredstava i sredstava podsticaja (zajednički nastup na tržištu, olakšice oko nabavke mehanizacije, repromaterijala, ...).	Formiranje zadruga. Okрупnjavanje proizvodnje.
3.	Nedovoljna rekultivacija zemljišta	Nedovoljna zakonska regulativa Neracionalna i nedovoljna obrada poljodjelskog zemljišta	Gubitak plodnosti tla. Smanjenje proizvodnog potencijala poljodjelskog zemljišta.	Izrada zaknske i podzakonske regulative. Kultivisanje poljodjelskog zemljišta primjenom zdravih tehnologija.
4.	Loše prometnice	Nedovoljno investiranje u prometnice i odgovarajuću	Neisgurnost u prometu.	Izgradnja i sanacija prometnica. Redovno održavanje

		infrastrukturu.		prometne vertikalne i horizontalne signalizacije.
5.	Nerazvijenost svih vidova turizma (zimski, seoski, rekreativni)	Nepostojanje Strategije razvoja turizma Općine. Nedovoljna educiranost stanovništva o turističkim potencijalima. Nedostatak financijskih sredstava i nedovoljan opći nivo gospodarske razvijenosti i volje za razvoj i jačanje turističke ponude.	Nedovoljna ekonomska dobit	Promocija prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti Općine. Izrada Strategije razvoja turizma Općine. Formiranje Turističke zajednice Općine. Razvoj turističke ponude sa tendencijom razvoja ekoturizma.

3.9. Zdravstvena zaštita i socijalna skrb stanovništva

3.9.1. Stanje na području

Zdravstvena zaštita stanovništva

Dom zdravlja Kreševo

Dom zdravlja Kreševo je zdravstvena ustanova koja pruža usluge primarne zdravstvene zaštite stanovnika na području Općine Kreševo. Jedan je od jedanaest domova zdravlja u Srednjobosanskom kantonu/županiji. Ujedno je i najmanji dom zdravlja i po broju stanovnika koje opslužuje i po broju uposlenih.

U Domu zdravlja Kreševo zaposleno je ukupno 29 djelatnika:

- Doktori opće / obiteljske medicine (3)
- Doktori stomatologije (2)
- Medicinske sestre / tehničari (16)
- Nemedicinski djelatnici (8).

Unutarnja organizacija Doma zdravlja Kreševo:

- Odjel opće medicine
- Obiteljska medicina
- Hitna medicinska pomoć
- Odjel za higijenu i epidemiologiju
- ATD-e
- Odjel za laboratorijsku djelatnost
- Odjel za specijalističko – konsultativnu djelatnost
- Stomatološka djelatnost
- Ured ravnatelja – administrativni odjel.

Specijalističko-konsultativnu djelatnost obavlja devet liječnika specijalista: pedijatar, ginekolog, kirurg, pneumofiziolog, internista, radiolog, neuropsihijatar, ing. biokemije i dijabetolog.

U domu zdravlja Kreševo raspoloživi resursi financijske prirode su nedovoljni i treba ih proširiti.

Obiteljska medicina

Obiteljska medicina se postavlja 2005. godine i nastaje nova forma. Formiraju se tri tima obiteljske medicine koja vode tri liječnika. Obavljanje primarne zdravstvene zaštite po načelima obiteljske medicine uz konstantnu edukaciju liječnika i medicinskih sestara unapređuje uslugu zadržavajući pacijenta što duže u domu zdravlja i smanjujući potrebu za bolnicom, što ujedno smanjuje i troškove.

Dom zdravlja provodi primarnu i specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu po načelima dostupnosti, sveobuhvatnosti, kontinuiranosti u skaldu sa mrežom i kapacitetom koji su mu na raspolaganju, ako i raspoloživim financijskim sredstvima.

Hitna pomoć

U periodu od zadnje tri godine, Dom zdravlja, kao odgovorna ustanova koja mijenja kvalitet usluga na bolje, uvodi noćna dežurstva u obliku hitne medicinske pomoći. U svakom momentu, pacijentu stoje na raspoaganju liječnik, bolničar i vozač za prevoz pacijenta do bolnice. Vikendi i dani praznika su također obezbijeđeni službom hitne medicinske pomoći.

Ova vrsta usluge nije postojala i pacijenti su se po noći obraćali hitnim službama u susjednim općinama. Ovaj vid usluge nije jeftin i znatno opterećuje budžet ustanove, jer to podrazumijeva angažiranje liječnika saradnika.

Svha postojanja (vizija) Doma zdravlja Kreševo je primarna zdravstvena zaštita, a u budućnosti teži (misija) ka dobro organiziranom domu zdravlja sa mogućnostima pružanja najbolje moguće dijagnoze, liječenja i njege pacijenata.

Tabela 8. Broj umrlih i rođenih u posljednje tri godine

Godina	Broj rođenih	Broj umrlih
2011	36	46
2012	38	67
2013	36	63

Tabela 9. Broj malignih oboljenja i dijabetesa u zadnje tri godine

Godina	Maligna oboljenja	Dijabetes
2011	51	120
2012	55	117
2013	59	124

Iz tabele se vidi kako je broj malignih oboljenja i dijabetesa u stalnom porastu. Ovo su samo osnovna oboljenja, ali broj njihovih komplikacija je teško mjerljiv. Nije teško predvidjeti kako će se ovi brojevi i dalje povećavati, ako se kvalitet zdravstvene usluge ne poboljša.

U 2013. godini, Dom zdravlja je angažirao dijabetologa prvi put u praksi zbog velikog broja prijavljenih dijabetičara i ginekologa, novog suradnika, jer je prethodni napustio mjesto konzultanta zbog nezadovoljstava Doma zdravlja.

Tabela 10. Broj usluga Doma zdravlja Kreševo u zadnje tri godine

Godina	Primarna zdrav. zaštita	Specijalističko-konultativna djelatnost	Van bolnička dijagnostička djelatnost
2011	64.260	1.723	29.256
2012	65.360	1.443	28.484
2013	67.314	1.587	26.976

U poslijeratnom periodu, došlo je, u demografskom smislu, do kretanja mladog u svim smjerovima tako da su seoska naselja ostaljena naseljena sa malim brojem lica starijih

stanovnika. O njima se najviše brine zajednica i mra im približiti zdravstvenu uslugu što je najviše moguće.

Globalni problem u općini je starenje populacije. Prema podacima preuzetim iz evidencije o broju upisane djece u I razred osnovne škole školske godine 2013/2014. je 43, istovremeno broj rođene djece u 2013. godini je 36, a broj umrlih 63. Isti podaci za 2012/2013, broj upisane djece je 48, broj rođene djece u 2012. godini je 38, a umrlih 67. U školskoj godini 2011/2012, broj upisane djece je 42, broj rođene djece u 2011. godini je 36, a broj umrlih 46. Nad svim ovim pokazateljima prednjači broj umrlih osoba. Opet upozorenje da je kvalitet usluge u zdravstvu upitan.

Naravno, tu su i ostali čimbenici kao što su: nizak standard života, prehrambene navike, loše higijenske navike, alkohol, pušenje i dr. faktori koji se praćenjem mogu unaprijediti u svrhu poboljšanja zdravlja kao što su: bolja zaštita zdravlja, zaštita okoliša, praćenja obaveza općine kroz poboljšanje komunikacije. U procesu podizanja standarda, nataliteta i kvaliteta života općenito moraju učestvovati svi: Općina, Zavod zdravstvenog osiguranja, kantonalna ministarstva, Dom zdravlja, škole putem bolje međusobne komunikacije i zajedničkim interesom za postizanje i očuvanje zdravlja.

Socijalna skrb stanovništva

Služba za gospodarstvo, braniteljsko invalidsku i socijalnu skrb Općine Kreševo obavlja poslove koji se odnose na oblasti socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata, skrbi o obiteljima s djecom i poslove skrbištva.

Socijalna skrb je organizirana društvena djelatnost usmjerena na skrb o pojedincu i obitelji ili skupini osoba koje se nađu u stanju socijalne potrebe. Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kome se nalazi građanin ili obitelj, prouzročena gospodarskom krizom, elementarnim nepogodama, ratnim događanjima, psiho fizičkim stanjem pojedinaca ili drugih razloga koji se ne mogu otkloniti bez pomoći druge osobe.

Sredstva za financiranje socijalnih davanja vrše se sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi o obiteljima s djecom KSB/SBK iz kantonalnog proračuna, preko Ministarstva zdravstva i socijalne politike Travnik, a po upućenom mjesečnom trebovanju.

Tabela 11. Pregled davanja i broja korisnika socijalne skrbi za 2013. godinu

	Vrsta prava	Broj korisnika	Iznos prava mjesečno u KM
1.	Stalna socijalna potpora	17	106,00
2.	Druga materijalna potpora	32	50,00 - 150,00
3.	Smještaj u drugu obitelj	1	300,00
4.	Smještaj u ustanove socijalne skrbi	13	55,00 - 720,00
5.	Zdravstveno osiguranje	27	6,75 - 10,12
6.	Dječji doplatok-broj djece	12	32,00

7.	Naknada umjesto plaće ženi - majci u radnom odnosu	7	153,94 - 475,00
8.	Civilne žrtve rata	7	105,51 - 967,00

Svake godine se izvršava usklađivanje novčanih davanja, sukladno prosječnoj plaći u Kantonu, a koja je za 2013. godinu iznosila 698,00 KM.

Pored navedenog, u budžetu Općine, planiraju se sredstva u visini od 5.000,00 KM za pomoć obitelji i pojedincu u stanju socijalne potrebe i 6.200,00 KM za pomoći svim obiteljima koje dobiju prinove.

Federalno Ministarstvo rada i socijalne politike vrši isplatu sredstava za 151. osobu sa invaliditetom sa područja općine Kreševo, a kod kojih je Institut za medicinsko vještačenje utvrdio da postoji oštećenje organizma u visini od 90% i 100%. Novčana primanja se kreću od 82,00 KM pa do 400,00 KM, zavisno da li postoji potreba za tuđom njegom I ili II grupe i ortopedskim dodatkom.

Zbog teške ekonomske situacija Ministarstvo zdravstva i socijalne politike KSB/SBK sve je manje u mogućnosti izdvajati sredstva za jednokratne novčane potpore, a broj osoba i obitelji u stanju socijalne potrebe je u porastu.

Posebno su problemi izraženi kada se radi o težim oboljenjima nekog od članova kućanstva čije liječenje iziskuje dosta novca ili nemaju zdravstveno osiguranje. Broj korisnika kod kojih postoji potreba za smještajem u Ustanovu socijalne skrbi je sve veći, ali zbog nedostatka sredstava za financiranje kao i nedovoljnih kapaciteta za smještaj ne može se udovoljiti svim zahtjevima. Stoga bi bilo dobro da na području općine Kreševo postoji Ustanova za zbrinjavanje starih i nemoćnih osoba.

Velike potrebe su i na početku nove školske godine kada se obraćaju roditelji za pomoć pri kupnji knjiga i školskog pribora za djecu, a dolaskom hladnijeg vremena, starim osobama bez obiteljske skrbi, potrebna su sredstva za nabavku ogrijeva ili pomoć za podmirenje utroška električne energije.

Također se povećava i broj mlađih osoba koje u nedostatku posla - obaveza odaju asocijalnom ponašanju.

Zbog svih navedenih problema uslovljenih općim stanjem u državi sve je izraženija potreba za većim sredstvima za socijalna davanja, a isto bi se trebalo rješavati na državnom nivou da bi se stanje u ovoj oblasti promjenilo.

3.9.2. Identifikacija i analiza problema, ciljevi

RB	PROBLEM	UZROCI PROBLEMA	POSLJEDICE	
			PROBLEMA / MOGUĆI UTICAJI	CILJEVI
1.	Nedovoljna organiziranost zdravstvene zaštite stanovnika	Nedostatak finansijskih sredstava za redovnom zdravstvenom zaštitom	Zakašnjela liječenja stanovnika.	Bolja organiziranost zdravstvene zaštite stanovnika.

2.	Veliki broj lica u stanju socijalne potrebe	Loše funkcioniranje sustava socijalnog osiguranja. Nedovoljno izdvajanje financijskih sredstava.	Pad životnog standarda Porast teških socijalnih problema Pritisak na okoliš	Unapređenje sustava socijalnog osiguranja. Zbrinjavanje socijalno ugroženog stanovništva.
3.	Povećan broj malignih oboljenja i dijabetesa	Nedovoljna istraženost uzroka	Povećan mortalitet	Osigurati financijska sredstva za istraživanje. Osigurati opremu za rano otkrivanje bolesti.
4.	Nedovoljna zaposlenost	Nedovoljni gospodarski kapaciteti	Siromaštvo. Migracija mladog stanovništva.	Razvoj gospodarstva kao uvjet zapošljavanja.

4. UTVRĐIVANJE PRIORITETA U OBLASTI OKOLIŠA

Na temelju procjene trenutnog stanja okoliša, u okviru svake tematske oblasti definirani su okolišni problemi. Odabir prioriteta izvršen je javnim glasovanjem (3. radionica), a kriteriji koji su uzeti u obzir pri rangiranju problema i utvrđivanju prioriteta su slijedeći:

- utjecaj na zdravlje stanovništva,
- rizik po ekosustave i
- utjecaj na ukupan kvalitet života.

Lista odabranih prioriteta u oblasti okoliša data je u tabeli 12.

Tabela 12. Lista prioriteta u oblasti okoliša u općini Kreševo

Upravljanje kvalitetom zraka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje praćenja kvalitete zraka ▪ Zagađenje zraka iz kamenoloma ▪ Zagađenje zraka zbog nelegalnog spaljivanja otpada
Upravljanje vodama	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljna zaštita zone izvorišta ▪ Zastarjelost i oštećenost vodovodne mreže ▪ Nepostojanje kanalizacijske mreže u većem dijelu općine ▪ Direktno ispuštanje komunalnih i industrijskih voda u vodotoke
Korištenje, zaštita i upravljanje zemljištem	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neracionalno korištenje zemljišta ▪ Smanjenje raspoloživog poljodjelskog zemljišta ▪ Prekomjerno korištenje mineralnih sirovina
Upravljanje šumama i šumskim zemljištem	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bespravna sječa ▪ Deponije različitog otpada na šumskim površinama ▪ Nedovoljno pošumljavanje i održavanje pošumljenih površina
Upravljanje otpadom	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nekontrolirano odlaganje svih vrsta otpada ▪ Divlje deponije ▪ Neuređeno sakupljanje i sortiranje otpada
Zaštita bioraznolikosti, prirodnog i kulturno-povijesnog naslijeđa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gubitak staništa pojedinih vrsta (npr. tetrijeba) ▪ Eksploatacija pojedinih vrsta ▪ Nedovoljna zaštita prirodnog naslijeđa ▪ Nedovoljna zaštita kulturnih dobara
Korištenje, zaštita i upravljanje prostorom i zelenim površinama	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bespravna izgradnja ▪ Neodržavanje javnih zelenih površina ▪ Neracionalno korištenje prostora
Lokalno gospodarstvo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljna poljodjelska proizvodnja ▪ Nedovoljna organiziranost poljodjelskih proizvođača ▪ Nedovoljna rekultivacija zemljišta
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb stanovništva	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljna organiziranost zdravstvene zaštite stanovnika ▪ Veliki broj lica u stanju socijalne potrebe ▪ Povećan broj malignih oboljenja i dijabetesa

5. AKCIJSKI PLAN

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA				
Problem: Nepostojanje praćenja kvalitete zraka na području Općine				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Uspostava monitoringa kvalitete zraka				
Postaviti uređaje za mjerenje MDK zagađenosti zraka	Nadležna federalna i kantonalna ministarstva Općina Kreševo	12 mjeseci	Naknadno će se utvrditi	Federalni, kantonalni, općinski proračun, donatorska sredstva
Praćenje kvalitete zraka	Nadležno ministarstvo Inspekcija za zaštitu okoliša Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Cilj: Smanjenje intenziteta tranzitnog prometa kroz uže gradsko jezgro izgradnjom obilaznice				
Uraditi projekat obilaznice	Federalno ministarstvo prometa i komunikacija Općina Kreševo	12 mjeseci	Utvrdit će se naknadno	Proračun FBiH Donatorska sredstva
Izgraditi obilaznicu	Federalno ministarstvo prometa i komunikacija Općina Kreševo	2 godine	Utvrdit će se na osnovu projekta	Proračun FBiH Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA				
Problem: Zagađenje zraka iz kamenoloma				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Uvesti eko standarde u tehnologije za eksploataciju kamena i kompletne mehanizacije				
Evidentirati kamenolome na području Općine	Općina Kreševo	3 mjeseca	-	-
Poboljšanje tehnologija	Vlasnici poduzeća Nadležna ministarstva	2 godine	Utvrđit će se na osnovu projektnog rješenja	Vlasnici poduzeća
Poboljšati rad inspeksijskih službi	Kantonalna i federalna ministarstva Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA				
Problem: Zagađenje zraka zbog nelegalnog spaljivanja otpada				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Uvesti kaznene mjere protiv počionioca				
Upoznati pučanstvo sa posljedicama nelegalnog spaljivanja i štetnosti putem medija	Općina Kreševo Nevladine udruge i mjesne zajednice	Kontinuirano	1.000 – 2.000 / god.	Proračun Općine Donatorska sredstva
Animirati građane za razdvajanje i reciklažu otpada	Općina Kreševo Nevladine udruge	Kontinuirano	500 / god.	Proračun Općine Donatorska sredstva
Cilj: Jačanje rada inspekcije				
Pojačanje nadzora općinske i kantonalne inspekcije	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Cilj: Smanjenje CO₂ kroz plinifikaciju				
Izgradnja sekundarne mreže na području općine	Općina Kreševo	5 – 10 godina	Utvrđit će se na osnovu projektne dokumentacije	Donatorska sredstva Kreditna sredstva EU fondovi

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE VODAMA				
Problem: Nedovoljna zaštita zone izvorišta				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Zaštita izvorišta sukladno donesenim odlukama o zaštiti izvorišta i drugim aktima				
Izrada elaborata o zaštitnim zonama kaptiranih izvorišta Ščona i Kostajnica	Općina Kreševo Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB	6 mjeseci	30.000	Proračun KSB
Izrada elaborata o zaštitnim zonama kaptiranih izvorišta Orunj i Oklop	Općina Kreševo Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB	12 mjeseci	20.000	Proračun KSB
Obnavljanje postojećih i donošenje novih općinske odluka o zaštiti izvorišta vode za piće	Općina Kreševo	12 mjeseci	2.000	Proračun Općine
Kvalitetan nadzor nad mjesnim vodovodima	Inspekcija KSB Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Provođenje mjera iz Odluka o zaštiti izvorišta	Inspekcija KSB	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE VODAMA				
Problem: Zastarjelost i oštećenje vodovodne mreže				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Rekonstrukcija zastarjele vodovodne mreže				
Realizacija projekta izmjene dotrajale i oštećene primarne i sekundarne vodovodne mreže kroz naseljeno mjesto Kreševo	Općina Kreševo JKP Kostajnica	24 mjeseca	500.000	Proračun FBiH, KSB i Općine Donatorska sredstva Kreditna sredstva EU fondovi
Dogradnja rezervoara i rekonstrukcija na izvorištu Orunj	Općina Kreševo JKP Kostajnica	12 mjeseci	100.000	Proračun KSB Donatorska sredstva Kreditna sredstva EU fondovi
Izgradnja i rekonstrukcija mjesnih vodovoda	Općina Kreševo Mjesne zajednice JKP Kostajnica	24 mjeseca	300.000	Proračun FBiH, KSB i Općine Donatorska sredstva Kreditna sredstva EU fondovi
Cilj: Donošenje provedbenih akata i preuzimanje upravljanja mjesnim vodovodima				
Izrada akata o načinu upravljanja mjesnim vodovodima, evidentiranje i preuzimanje istih	Općina Kreševo JKP Kostajnica	6 mjeseci	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE VODAMA				
Problem: Nepostojanje kanalizacijske mreže u većem dijelu općine				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Izgradnja kanalizacijskog sustava				
Izrada planske dokumentacije za kanalizacijske sustave u naseljenim mjestima Polje, Troska, Komari, Alagići, Volujak, Crkvenjak, Vodovoji, Drežnice i Mratinići	Općina Kreševo Mjesne zajednice JKP Kostajnica	12 mjeseci	2.000	Proračun općine Mjesne zajednice JKP Kostajnica
Izrada Projektne dokumentacije za kanalizacijske sustave naseljenih mjesta Polje, Troska, Komari, Alagići, Volujak, Crkvenjak, Vodovoji, Drežnice i Mratinići	Općina Kreševo JKP Kostajnica	24 mjeseca	30.000	Proračun F BiH, KSB i Općine Donatorska sredstva
Izgradnja kanalizacijskog sustava u naseljenim mjestima - Kreševo	Općina Kreševo Mjesne zajednice JKP Kostajnica	5 godina	Utvrđit će se na osnovu projektne dokumentacije	Proračun FBiH, KSB i Općine Donatorska sredstva Kreditne sredstva EU fondovi
Čišćenje vodotoka i kanala za odvodnju površinskih voda	Općina Kreševo Mjesne zajednice	Kontinuirano	5.000 / god.	Budžet KSB i Općine
Izgradnja kanala za odvodnju površinskih voda uz puteve	Općina Kreševo	12 mjeseci	Utvrđit će se na osnovu projektnog rješenja	Proračun KSB i Općine Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE VODAMA				
Problem: Direktno ispuštanje komunalnih i industrijskih voda u vodotoke				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Izgradnja kanalizacijskog sustava				
Izrada glavnog projekta kanalizacijskog sustava za naseljena mjesta Crnići, Bjelovići, Rakova noga, Tomići	Općina Kreševo JKP Kostajnica	24 mjeseca	Utvrđiti će se na osnovu projektnog rješenja	Proračun FBiH, KSB i Općine Donatorska sredstva
Izgradnja kanalizacijskog sustava i kolektora svih naseljenih mjesta uz vodotoke rijeke Kreševke i Crničkog potoka	Općina Kreševo JKP Kostajnica	24 mjeseca	Utvrđiti će se na osnovu projektne dokumentacije	Proračun FBiH, KSB i Općine Donatorska sredstva EU fondovi

TEMATSKA OBLAST: KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM				
Problem: Neracionalno korištenje poljodjelskog zemljišta				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Unaprijediti upravljanje i korištenje poljodjelskog zemljišta				
Izraditi Plan poljodjelske proizvodnje	Općina Kreševo Zemljoradničke zadruge	6 mjeseci	4.000	Proračun KSB i Općine Donatorska sredstva
Izraditi Strategiju poljodjelske proizvodnje za period od 10 godina	Općina Kreševo Zemljoradničke zadruge i udruge	12 mjeseci	10.000	Proračun KSB i Općine Donatorska sredstva
Provođenje Programa korištenja poljodjelskog zemljišta u vlasništvu države	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Cilj: Uspostaviti plansku zaštitu zemljišta				
Uspostaviti zone zaštićenog poljodjelskog zemljišta – visoki pašnjaci	Općina Kreševo	6 mjeseci	2.000	Proračun Općine
Primjena planske dokumentacije	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Donošenje Odluka o zaštiti ruralnih i pašnjačkih područja	Općina Kreševo	12 mjeseci	1.000,00	Proračun Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB
Cilj: Informiranje i edukacija lokalnog stanovništva o problematici zemljišta				
Informiranje stanovništva o značaju očuvanja kvalitete i kvantiteta poljodjelskog zemljišta	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Priprema edukacija o poboljšanju kvalitete poljodjelskog zemljišta	Zemljoradničke zadruge u suradnji sa Općinom	Kontinuirano	1.000 / god.	Zemljoradničke zadruge Donatorska sredstva

Priprema edukacija o korištenju zaštitnih sredstava, gnojiva i sl.	Zemljoradničke zadruge u suradnji sa Općinom	Kontinuirano	1.000 / god.	Zemljoradničke zadruge Donatorska sredstva
Cilj: Provođenje zakonske regulative				
Informiranje i upoznavanje lokalnog stanovništva sa zakonskom regulativom	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM				
Problem: Smanjenje raspoloživog poljodjelskog zemljišta				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Spriječiti gubitke najplodnijih zemljišta				
Primjena planske dokumentacije	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Nadzor nad nelegalnom gradnjom	Inspekcija KSB	Kontinuirano	-	-
Nadzor nad nelegalnom promjenom namjene poljodjelskog zemljišta	Inspekcija KSB	Kontinuirano	-	-
Korištenje sredstava od naknade za promjenu namjene poljodjelskog zemljišta	Općina Kreševo Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB	Kontinuirano	-	-
Čišćenje regulacija vodotoka i odvodnja površinskih voda	Općina Kreševo Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB	Kontinuirano	5.000 / god.	Proračun Općine i Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB
Cilj: Intenzivirati racionalno korištenje zemljišta kroz edukaciju građana				
Edukacija lokalnog stanovništva o značaju poljodjelskog i ostalog zemljišta	Općina Kreševo Zemljoradničke zadruge	Kontinuirano	1.000 - 2.000 / god.	Proračun Općine Zemljoradničke zadruge Donatorska sredstva
Utvrđivanje površina za unapređenje i objedinjenje površina	Općina Kreševo Zemljoradničke zadruge	Kontinuirano	500 / god.	Proračun Općine Zemljoradničke zadruge

TEMATSKA OBLAST: KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM**Problem: Prekomjerno korištenje mineralnih sirovina**

AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANSIJSKI IZVORI
Cilj: Primjena zakonske regulative				
Vršiti redovnu kontrolu kvaliteta zemljišta I i II klase	Vlasnici parcela	Kontinuirano	10.000,00	Vlasnici parcela
Stalan nadzor nad korištenjem i distribucijom mineralnih sirovina	MPVŠ KSB	Kontinuirano	-	-
Praćenje primjene zakonske regulative	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTEM				
Problem: Bespravna sječa				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Iniciranje donošenja Zakona o šumama FBiH				
Zajedničko djelovanje lokalnih institucija i gospodarskih subjekata za donošenje Zakona o šumama FBiH	Lokalne institucije i različiti gospodarski subjekti	12 mjeseci	-	-
Cilj: Jačanje mjera sprječavanja bespravnih sječa				
Evidenirati područja gdje je izvršena bespravna sječa	Kantonalna Uprava za šumarstvo ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"	6 mjeseci	-	-
Pojačati rad inspeksijskih službi	Inspeksijska služba Kantona	Kontinuirano	-	-
Formiranje zajedničkih timova, čuvara šuma, policije i inspekcije, za rad na terenu	Kantonalna Uprava za šumarstvo MUP SBK, ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"	12 mjeseci	-	-
Dosljedno primjenjivati sankcije za počinitelje bespravnih sječa i krčenje šuma	Odgovarajuće nadležne inspekcije Sudstvo	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTEM				
Problem: Deponije različitog otpada na šumskim površinama				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Uklanjanje divljih deponija				
Uklanjanje divljih deponija i saniranje šumskog zemljišta	Općina Kreševo Komunalno poduzeće	6 mjeseci	15.000 – 20.000	Proračun KSB i Općine
Cilj: Uvođenje kaznenih mjera i efikasniji rad inspekcije				
Nastaviti sa kvalitetnijim osposobljavanjem i edukacijom inspektora i drugih službenika	Ministarstvo vodoprivrede, poljoprivrede i šumarstva KSB	Kontinuirano	-	-
Pojačati inspeksijski nadzor na provođenju zakonskih propisa	Kantonalna Uprava za inspekcije poslove Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Cilj: Povećanje svijesti javnosti o značaju šuma kao prirodnog bogatstva				
Educiranje lokalnog stanovništva o značaju šuma i njihovih općekorisnih funkcija putem kampanja	Općina Kreševo Nevladine udruge	Kontinuirano	1.000 – 2.000 / god.	Proračun Općine Donatorska sredstva
Postavljanje eko-panoa i obavještenja na vidnim mjestima	Općina Kreševo	Kontinuirano	2.000 / god.	Proračun KSB i Općine Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTEM				
Problem: Nedovoljno pošumljavanje i neodržavanje pošumljenih površina				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Intenzivirati plansko pošumljavanje				
Utvrđivanje površina za pošumljavanje	Kantonalna Uprava za šumarstvo ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"	Kontinuirano, u sklopu izrade planova gospodarenja	-	-
Redovno pošumljavanje	Kantonalna Uprava za šumarstvo ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"	Ovisno o podacima navedenim u planu gospodarenja	-	Proračun SBK Kantonalna Uprava za šumarstvo ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"
Cilj: Redovno održavanje pošumljenih površina				
Pokrenuti inicijativu za uspostavljanje stalnog monitoringa na konkretnim površinama	Kantonalna Uprava za šumarstvo ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"	Kontinuirano	-	-
Intenzivirati provođenje mjera njege na pošumljenim površinama	Kantonalna Uprava za šumarstvo ŠGD "ŠSB-SBŠ Donji Vakuf"	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE OTPADOM				
Problem: Nekontrolirano odlaganje svih vrsta otpada				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Provođenje zakonskih propisa				
Pojačati inspekcijski nadzor	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Primjena kaznenih mjera	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Cilj: Informiranje i edukacija stanovništva o problematici otpada				
Informiranje stanovništva o problematici otpada putem medija	Općina Kreševo Nevladine udruge	Kontinuirano	500 – 1.000 / god.	Proračun KSB i Općine Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE OTPADOM				
Problem: Divlje deponije				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Uklanjanje divljih deponija i rekultivacija terena				
Identifikacija divljih deponija	Općina Kreševo Mjesne zajednice	3 mjeseca	-	-
Izrada plana sanacije divljih deponija	Općina Kreševo JKP Kreševo	6 mjeseci		Proračun FBiH, KSB i Općine
Sanacija divljih deponija sa područja cijele općine	Općina Kreševo Mjesne zajednice Nevladine udruge JKP Kreševo	1 godina	15.000	Proračun FBiH, KSB i Općine
Cilj: Uvođenje kaznenih mjera za počinioce				
Pojačanje inspekciskognadzora	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE OTPADOM				
Problem: Neuređeno sakupljanje i sortiranje otpada				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Uspostaviti sustav odvojenog prikupljanja otpada i reciklaže				
Gradnja zelenih otoka	Općina Kreševo	3 mjeseca	50.000	Proračun KSB i Općine
Gradnja reciklažnih centara	Nadležna kantonalna ministarstva	6 mjeseci	100.000	Proračun FBiH i KSB
Gradnja regionalne deponije	Nadležno kantonalno ministarstvo	2 godine		Proračun KSB
Cilj: Osposobiti komunalno poduzeće				
Nabavka vozila za prikupljanje otpada	Općina Kreševo Sida	6 mjeseci	135.000	Donatorska sredstva
Cilj: Informiranje i edukacija građana o značaju reciklaže otpada				
Informiranje građana putem sredstava javnog priopćavanja, putem medija i oglasa	Općina Kreševo	Kontinuirano	1.000 / god.	Proračun Općine Donatorska sredstva
Edukacija učenika u obrazovnim institucijama	Škole Kantonalna ministarstva	Kontinuirano	-	Proračun KSB

TEMATSKA OBLAST: ZAŠTITA BIORAZNOLIKOSTI, PRIRODNOG I KULTURNO-POVIJESNOG NASLIJEĐA				
Problem: Gubitak staništa pojedinih vrsta (npr. tetrijeba)				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Poštivanje i primjena zakonske regulative				
Uspostava lovišta	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB Lovačko udruženje	6 mjeseci	-	-
Izrada lovnogospodarskih osnova	Lovačko udruženje	6 mjeseci	2.000	Lovačko udruženje
Cilj: Informiranje i edukacija građana o značaju prirodnih vrijednosti				
Edukacija lokalnog stanovništva putem medija	Općina Kreševo Šumarija Kreševo Lovačko udruženje	Kontinuirano	1.000 / god.	Proračun Općine Šumarija Kreševo Lovačko udruženje
Postavljanje eko panoa i vidnih upozorenja	Općina Kreševo Šumarija Kreševo Lovačko udruženje	Kontinuirano	2.000 / god.	Proračun Općine Šumarija Kreševo Lovačko udruženje

TEMATSKA OBLAST: ZAŠTITA BIORAZNOLIKOSTI, PRIRODNOG I KULTURNO-POVIJESNOG NASLIJEĐA				
Problem: Eksploatacija pojedinih vrsta				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Poštivanje i primjena zakonske regulative				
Identifikacija zaštićenih vrsta i staništa	Općina Kreševo Šumarija Kreševo Lovačko udruženje	12 mjeseci	500	Proračun Općine Šumarija Kreševo Lovačko udruženje
Uspostava lovočuvarske službe	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB Lovačko udruženje	12 mjeseci	-	-
Cilj: Informiranje i edukacija o značaju očuvanja bioraznolikosti				
Informiranje i edukacija lokalnog stanovništva putem medija	Općina Kreševo Šumarija Kreševo Nevladine udruge	Kontinuirano		Proračun Općine Šumarija Kreševo Donatorska sredstva
Edukacija u školama	Općina Kreševo Šumarija Kreševo	Kontinuirano	-	-
Formiranje, proširivanje i održavanje Botaničkog vrta	Općina Kreševo Šumarija Kreševo Nevladine udruge	5 godina	20.000 – 30.000	Proračun Općine Šumarija Kreševo Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: ZAŠTITA BIORAZNOLIKOSTI, PRIRODNOG I KULTURNO-POVIJESNOG NASLIJEĐA				
Problem: Nedovoljna zaštita prirodnog naslijeđa				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Unapređenje zaštite prirodnih vrijednosti				
Uspostava zaštićenih staništa	Općina Kreševo Šumarija Kreševo	12 mjeseci	-	-
Izrada elaborata za zaštićena staništa i botanički vrt	Općina Kreševo Šumarija Kreševo	12 mjeseci	5.000	Proračun Općine Šumarija Kreševo
Pojačati inspekcijski nadzor – šumarski i lovni	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB	Kontinuirano	-	-

TEMATSKA OBLAST: ZAŠTITA BIORAZNOLIKOSTI, PRIRODNOG I KULTURNO-POVIJESNOG NASLIJEĐA				
Problem: Nedovoljna zaštita kulturnih dobara				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Provođenje mjera zaštite kuturno-povijesnih dobara				
Identifikacija i lociranje svih dobara	Općina Kreševo Sva udruženja građana sa etno-eko predznakom Zavod za zaštitu spomenika	12 mjeseci	2.000	Proračun Općine
Izrada plan i mjera zaštite svih dobara	Općina Kreševo	12 mjeseci	5.000	Proračun Općine
Vidno obilježavanje svih dobara	Općina Kreševo Sva udruženja građana sa etno-eko predznakom	12 mjeseci	10.000	Proračun Općine Donatorska sredstva
Informiranje i edukacija stanovništva o značaju očuvanja kulturnih dobara	Općina Kreševo Nevladine udruge Zavod za zaštitu spomenika	Kontinuirano	1.000 – 2.000 / god.	Proračun Općine Donatorska sredstva
Cilj: Izrada Regulacionog plana užeg gradskog jezgra – zaštićeno područje				
Provođenje procedure i izrada Regulacionog plana užeg gradskog jezgra	Nadležno federalno ministarstvo Općina Kreševo	12 mjeseci	50.000	Proračun FBiH

TEMATSKA OBLAST: KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE PROSTOROM I ZELENIM POVRŠINAMA				
Problem: Bespravna izgradnja				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Zaustaviti bespravnu izgradnju provođenjem zakonske regulative				
Zaustaviti bespravne priključke na elektro i vodovodnu mrežu, odnosno priključke objekata na infrastrukturu bez odobrenja za građenje	JP „E:P: - H.Z.- H.B.“ d.d. MOSTAR JP „Komunalno“ Kreševo Inspeksijske službe SBK/KSB Služba za civilnu zaštitu, urbanizam, imov.-pravne poslove i kat. nekretnina općine Kreševo	3 mjeseca	-	-
Odmah rušiti sve objekte čija izgradnja započne bez odobrenja za izgradnju	Inspeksijske službe SBK/KSB Služba za civilnu zaštitu, urbanizam, imov.-pravne poslove i kat. nekretnina općine Kreševo JP „Komunalno“ Kreševo	Kontinuirano	3.000 - 8.000 po objektu	Općinski i kantonalni budžet Investitori nelegalno izgrađenih objekata
Uputiti pismeni prijedlog prema nadležnom Ministarstvu i Vladi Kantona da se Odluke o legalizaciji više ne donose	Nadležna služba Općine	3 mjeseca	-	-
Uticati na svijest građana da prije kupovine parcela zemljišta i samog cijepanja izvrše provjeru kod nadležne Službe Općine o mogućnosti izgradnje na predmetnom lokalitetu	Nadležne službe Općine, Javna sredstva informiranja mjesne zajednice	Kontinuirano	-	-
Uposliti općinskog građevinskog inspektora	Općina Kreševo	Odmah	Mjesečna plaća	Proračun Općine

TEMATSKA OBLAST: KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE PROSTOROM I ZELENIM POVRŠINAMA				
Problem: Nedovoljno uređene gradske zelene površine				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Urediti postojeće gradske zelene površine				
Procjena trenutnog stanja na terenu	Općina Kreševo	3 mjeseca	-	-
Adekvatno provođenje zakonskih propisa na nivou lokalne samouprave	Općina Kreševo	Kontinuirano	-	-
Donijeti Odluku o izradi Plana uređenja zelenih površina	Općina Kreševo	6 mjeseci	-	-
Izrada Plana uređenja gradskih zelenih površina	Općina Kreševo	12 mjeseci	2.000,00	Proračun Općine
Provođenje plana uređenja zelenih površina	Općina Kreševo	2 - 3 godine	35.000,00	Proračun Općine Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: KORIŠTENJE, ZAŠTITA I UPRAVLJANJE PROSTOROM I ZELENIH POVRŠINAMA				
Problem: Neracionalno korištenje prostora				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Izrada provedbene planske dokumentacije				
Izraditi Urbanistički plan, Regulacioni plan i Zoning plan	Općina Kreševo	2 godine	50.000 po planu	Proračun KSB i Općine
Cilj: Osigurati racionalno korištenje prostora sa akcentom na ruralna područja Općine				
Reguliranje redovnih linija javnog prijevoza na cijelom području Općine, posebno na ruralnom dijelu Općine	Nadležno ministarstvo Kantona Nadležna služba Općine Javna preduzeća za prijevoz	8 mjeseci	-	-
Osnivanje poljoprivredne zadruge	Nadležno ministarstvo Kantona Nadležna služba Općine Mjesne zajednice	6 mjeseci	10.000	Proračun KSB i Općine
Edukacija građana ruralnog dijela Općine za razvoj seoskog turizma	Nadležna služba Općine Turistički savez Kantona i turističke agencije Ekološke udruge, gospodarske udruge Javna sredstva informiranja	Kontinuirano	5.000 / god.	Proračun KSB i Općine Građani
Uspostavljanje mini farmi u ruralnom dijelu Općine	Nadležno ministarstvo Kantona Nadležna služba Općine UNDP Građani	6 mjeseci	160.000	UNDP Proračun KSB i Općine Sredstva građana
Cilj: Poboljšati uvjete življenja standardizacijom područja				
Rekonstrukcija lokalnih puteva u postojećim naseljenim mjestima	Direkcija za ceste Kantona Nadležna služba Općine Izvođač radova	3 - 5 godina	50.000 / god.	Proračun Općine, Direkcija za ceste SBK/KSB Samodoprinosi građana Donatorska sredstva Povoljni krediti

Izgradnja fekalne kanalizacije za postojeća naselja, novonastala naseljena mjesta i izgradnja glavnog kolektora sa prečistačem	Nadležna služba Općine Izvođač radova	do 10 godina	200. 000 – 500.000 / god.	Općinski i kantonalni budžet, sredstva građana, donatori, povoljni krediti
Organizovanje kulturnih i sportskih aktivnosti u ruralnom dijelu Općine	Nadležna služba Općine Sportske udruge i kulturna društva Omladina	Kontinuirano	5. 000 / god.	Proračun KSB i Općine Sredstva od prodaje ulaznica Donatorska sredstva
Izgradnja javne rasvjete naseljenih mjesta i sela	Nadležna služba Općine Izvođač radova	do 5 god	20. 000 / god.	Proračun KSB i Općine

TEMATSKA OBLAST: LOKALNO GOSPODARSTVO				
Problem: Nedovoljna poljodjelska proizvodnja				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Edukacija stanovništva o poljodjelskoj proizvodnji				
Educiranje stanovništva u svim pravcima poljodjelske proizvodnje i vrijednosti	Zemljoradnička zadruga Nevladine udruge	Kontinuirano	1.000 / god.	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH
Organiziranje robne proizvodnje	Zemljoradnička zadruga Nevladine udruge	Kontinuirano	5.000 / god.	Zemljoradnička zadruga Donatorska sredstva
Usmjeravanje i odabir proizvodnje	Zemljoradnička zadruga, Nevladine udruge	Kontinuirano	1.000 / god.	Zemljoradnička zadruga Donatorska sredstva
Cilj: Stvaranje uvjeta za zaštitu domaće proizvodnje				
Potporna povećanju proizvodnje	Općina Kreševo Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH.	Kontinuirano	70.000 – 100.000 / god.	Proračun FBiH, KSB i Općine
Certificiranje proizvodnje	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH	Kontinuirano	5.000 / god.	Proračun FBiH i KSB
Očuvanje visokog kvaliteta proizvoda	Zemljoradnička zadruga	Kontinuirano	10.000 / god.	Zemljoradnička zadruga Donatorska sredstva
Predstavljanje proizvoda i prodaja	Zemljoradnička zadruga	Kontinuirano	10.000 / god.	Proračun FBiH, KSB i Općine Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: LOKALNO GOSPODARSTVO				
Problem: Nedovoljna organiziranost poljodjelskih proizvođača				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINANCIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINANCIJSKI IZVORI
Cilj: Formiranje zadruga/a i kvalitetniji rad postojećih udruga				
Formiranje Zemljoradničke zadruge	Općina Kreševo	1 mjesec	5.000,00	Proračun Općine Zemljoradnička zadruga
Poboljšanje suradnje i rada Zadruga i individualnih poljodjelskih proizvođača udruženja građana	Zemljoradnička zadruge Poljodjelski proizvođači	Kontinuirano	-	-
Cilj: Okrupnjavanje proizvodnje				
Formiranje otkupne stanice	Zemljoradnička zadruga	6 mjeseci	5.000	Proračun KSB i Općine Donatorska sredstva
Jačanje kapaciteta zadruge edukacijom	Zemljoradnička zadruga	Kontinuirano	1.000,00	Zemljoradnička zadruga Donatorska sredstva

TEMATSKA OBLAST: LOKALNO GOSPODARSTVO				
Problem: Nedovoljna rekultivacija zemljišta				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Izrada zakonske i podzakonske regulative				
Uvrštavanje rekultivacije zemljišta u poticajna sredstva	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH	Kontinuirano	50.000 / god.	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH
Okrupnjavanje parcela	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH Općina Kreševo	Kontinuirano	10.000 / god.	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KSB i FBiH
Izrada planske dokumentacije za rekultivaciju zemljišta	Općina Kreševo Zemlјoradnička zadruga	12 mjeseci	2.000	Proračun KSB i Općine
Cilj: Kultivisanje polјodјelskog zemlјišta primjenom zdravih tehnologija				
Educiranje stanovništva	Općina Kreševo Zemlјoradnička zadruga	Kontinuirano	1.000 / god	Proračun Općine Zemlјoradnička zadruga Donatorska sredstva
Osposoblјavanje zemlјišta za kompostište	Općina Kreševo Zemlјoradnička zadruga	12 mjeseci	5.000	Proračun Općine Zemlјoradnička zadruga Donatorska sredstva
Izrada zaštićenih zona	Općina Kreševo Zemlјoradnička zadruga	12 mjeseci	1.000	Proračun Općine Zemlјoradnička zadruga

TEMATSKA OBLAST: ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJLANA SKRB STANOVNIŠTVA				
Problem: Nedovoljna organiziranost zdravstvene zaštite stanovnika				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Bolja organiziranost zdravstvene zaštite stanovnika				
Poboljšati nivo dijagnostike nabavom bolje opreme (ultrazvučni aparat) u svrhu ranog otkrivanja bolesti	JU Dom zdravlja Kreševo Općina Kreševo Ministarstvo za zdravstvo i socijalnu politiku SBK/KSB	5 godina	50.000	ZZZO SBK Vlada RH Općina Kreševo Ministarstvo za zdravstvo i socijalnu politiku SBK/KSB
Povećati broj medicinskih djelatnika, liječnika u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i stvoriti uvjete za kontinuiranu edukaciju zdravstvenih djelatnika	JU Dom zdravlja Kreševo Općina Kreševo Ministarstvo za zdravstvo i socijalnu politiku SBK/KSB	5 godina	75 000	Općina Kreševo Ministarstvo za zdravstvo i socijalnu politiku SBK/KSB
Podići nivo svijesti stanovništva o zdravom načinu života i higijenskim navikama kroz predavanje, bošure ili savjetovališta.	Zavod za javno zdravstvo SBK/KSB	Kontinuirano	500 / god.	Zavod za javno zdravstvo SBK/KSB

TEMATSKA OBLAST: ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJALNA SKRB STANOVNIŠTVA				
Problem: Veliki broj lica u stanju socijalne potrebe				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Unapređenje sustava socijalnog osiguranja				
Povećanje novčanih davanja za jednokratne novčane pomoći	Općina Kreševo, Služba za gospodarstvo braniteljsko invalidsku i socijalnu skrb	Kontinuirano	10.000 / god.	Proračun Općine Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Travnik
Subvencije za obitelji u stanju socijalne potrebe	Općina Kreševo, Služba za gospodarstvo braniteljsko invalidsku i socijalnu skrb	Kontinuirano	5.000 / god.	Proračun Općine, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Travnik
Provođenje različitih preventivnih programa	Općina Kreševo, Služba za gospodarstvo braniteljsko invalidsku i socijalnu skrb Nevladine organizacije	Kontinuirano	Utvrđit će se naknadno na osnovu Programa	Proračun Općine Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Travnik, Donatorska sredstva
Poticati razvoj socijalnog poduzetništvo (model koji stvara radna mjesta)	Općina Kreševo	Kontinuirano	Utvrđit će se naknadno	Proračun KSB i Općine

TEMATSKA OBLAST: ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJALNA SKRB STANOVNIŠTVA				
Problem: Povećan broj malignih oboljenja i dijabetesa				
AKTIVNOST	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK	POTREBNA FINACIJSKA SREDSTVA (KM)	MOGUĆI FINACIJSKI IZVORI
Cilj: Provesti istraživanje uzroka bolesti				
Provesti istraživanje uzroka pojave velikog broj malignih oboljenja	JU Dom zdravlja Kreševo Općina Kreševo	5 godina	-	Zavod za javno zdravstvo SBK/KSB
Provesti istraživanje uzroka pojave dijabetesa kod velikog broja stanovnika	JU Dom zdravlja Kreševo Općina Kreševo	5 godina	-	Zavod za javno zdravstvo SBK/KSB

6. IMPLEMENTACIJA LEAP-a

Osnovni preduvjet za uspješnu implementaciju LEAP-a, kao jednog od najznačajnijih razvojno-planskih dokumenata strateškog djelovanja u oblasti okoliša, jeste uspostavljanje jasne institucionalne organizacije za provedbu akcija koje su predviđene LEAP-om, zasnovane na kvalitetnom informacijsko-komunikacijskom sustavu i profesionalno obučanim kadrovima. Efikasna institucionalna organiziranost treba osigurati mogućnost stalnog unapređivanja LEAP-a, te redovno informiranje različitih interesnih grupa.

Bitan preduvjet za implementaciju LEAP-a jeste uspostavljanje Odbora za provođenje LEAP-a čiji su zadaci slijedeći:

- priprema dinamičkog plana implementacije LEAP-a sa jasno definiranim učesnicima, nadležnostima i rokovima;
- osiguranje komunikacije i suradnje između učesnika u procesu provođenja akcija LEAP-a;
- pomoć pri uključivanju građana i ostalih subjekata bitnih za realizaciju LEAP-a;
- informiranje, prezentacija i promocija LEAP projekata;
- analiza završenih aktivnosti i projekata;
- osiguravanje unapređivanja i dopunjavanja LEAP-a.

Obzirom da će se određene akcije provoditi na višim nivoima vlasti, potrebno je ostvariti dobru suradnju sa organima uprave nadležnim za pitanja okoliša na tim nivoima.

Imajući u vidu da je LEAP «otvoren» dokument koji podliježe izmjenama i dopunama, potrebno je održavati redovnu komunikaciju i suradnju između učesnika u procesu provođenja akcija definiranih LEAP-om (predstavnici lokalne vlasti, sektora gospodarstva, obrazovnih, zdravstvenih i drugih institucija, NVO sektora, medija i mjesnih zajednica/građana).

Kako bi provođenje LEAP-a bilo što uspješnije, potrebno je organizirati nadzor koji podrazumijeva proces stalnog praćenja, analiziranja i sumiranja rezultata provedbe LEAP-a, te redovno izvještavanje svih zainteresiranih strana.

7. VIZIJA ZAJEDNICE

Obzirom da smo izradu LEAP dokumenta shvatili kao pripremu ozbiljnog strateškog dokumenta, te da smo kroz pojedine tematske oblasti istakli:

- probleme koji su prisutni na teritoriji Općine,
- strateške ciljeve koje treba slijediti i
- prioritete koje treba realizirati

viziju zajednice smo prepustili mašti mladih.

Uz preporuku lokalnoj zajednici da slijedi ovu viziju, molimo da pažljivo pročitate prvonagrađeni literarni rad na Konkursu objavljenom u okviru izrade LEAP dokumenta Općine Kreševo.

Helena Kesić VIIIa
Osnovna škola „ Dr. Boris Čorić“

Moj grad u budućnosti

Ja živim u malom gradu koji se zove Kreševo. Ja bih željela da u budućnosti ima mnogo zelenih površina i cvijeća. Ispred svake zgrade bit će igrališta za djecu, a u igralištima će biti ljuljačaka ljubičaste boje, klackalica plave, vrtuljak zelene i pijesak raznih boja. Zgrade će biti napravljene od stakla. Na svakoj će zgradi biti svijetleće reklame. Uz šetala će biti posađeno drveće i cvijeće. Bit će i klupe šarenih boja, a uz svaku klupu bit će lampe koje će svakih pet minuta mijenjati boju. Uz šetala će biti i biciklistička staza koja će voditi do Lopate i drugih bližih planina. Bilo bi lijepo da naša planinska Rijeka Kreševčica bude čista. Bilo bi još ljepše da nema nikakvog smeća. Na tgu će biti jedna velika Fontana, a u fontani će biti mali rakovi. Na jednom dijelu trga bit će ulaz za stari dio grada, koji će postati turistička atrakcija. Na drugom dijelu trga bit će velika sportska dvorana. U dvorani će biti bazen, gimnastičke sprave, borilišta za razne borilačke sportive, sale u kojima će se vježbati i velika dvorana za održavanje natjecanja. Na trgu će svake večeri biti glazba za mlade. Bit će i jedna staza samo za trčanje. Staza će prolaziti kroz prirodu. Uz staze će biti klupe za odmaranje.

Ja se nadam da će se ovo jednog dana ostvariti. I mislim da neće ostati samo na mojim željama.

